

SCOTTISH LAND COMMISSION
COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA

Aithisg Bhliadhnail agus Cunntasan

2017 gu 2018

Aithisg Bhliadhnail 2017-2018

Air a cur fa chomhair Pàrlamaid na h-Alba, a rèir Earrann 20, Pàipear-taice 2, paragraf C de dh'Àchd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016.

Don Fhìor Urramach Nicola Sturgeon,
Prìomh Mhinistear na Banrigh

A Phrìomh Mhinistear chòir

Tha sinn ga mheas mar urram a bhith a' cur fad chomhair a' chiad Aithisg Bhliadhnail airson Coimisean Fearainn na h-Alba, a' buntainn ris a' bhliadhna 2017 – 2018.

Le meas

Andrew Thin, Cathraiche

Hamish Trench, Ceannard

Cuir fios thugainn

Coimisean Fearainn na h-Alba, Taigh Longman, 28 Rathad Longman, Inbhir Nis, IV1 1SF

@ info@landcommission.gov.scot

☎ 0300 244 4452

🌐 www.landcommission.gov.scot

Lorg sinn air:

Clàr-innse

AITHISG COILEANAIDH 02

Lèirmheas de dh'obair Coimisean Fearainn na h-Alba ann an 2017-18, a' gabhail a-steach anailis den libhrigeadh is den choileanadh againn, agus an suidheachadh againn aig deireadh na bliadhna.

Foir-shealladh 02

Cò sinne? 03

Dè tha sinn a' dèanamh 04

Ciamar a tha sinn ga dhèanamh? 06

Anailis coileanaidh 08

Coileanadh ionmhasail 08

Na choilean sinn 09

Coimiseanair Tuathanachas Màil 10

A' Bhuidheann againn 12

AITHISG CUNNTACHALACHD 15

Anns an aithisg seo, tha na prìomh aithrisean agus aithisgean a tha ga dhèanamh comasach gum faod Coimisean Fearainn na h-Alba riatanasan cunntachalachd a choileanadh agus gèilleadh ri deagh riaghladh corporra a dhearbhadh.

Aithisg air Riaghladh Corporra 16

Aithisg nan Stiùirichean 16

Aithris air Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail 18

Aithris air Riaghladh 19

Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach 26

Aithisg air Cunntachalachd Phàrlamaideach 32

Aithisg an Neach-sgrùdaidh Neo-eisimeilich 33

Aithrisean Ionmhasail 36

Stiùireadh air Cunntasan 47

AITHISG COILEANAIDH

Foir-shealladh

Ro-ràdh bhon Cheannard agus bho Chathraiche Coimisean Fearainn na h-Alba

Ràinig sinn clach-mhìle chudromach airson ath-leasachadh an fhearainn ann an Alba nuair a chaidh Coimisean Fearainn na h-Alba a stèidheachadh air 1 Giblean 2017.

Rè ciad bhliadhna na h-obrach aige, chan ann a-mhàin gun deach buidheann ùr a chruthachadh agus a h-uile nì a tha an lùib sin ach gun do thòisich an Coimisean air Prògram na h-Obrach a tha adhartach. Chaidh Plana Ro-innleachdail fad trì bliadhna a chur air bhog ann an Sultain 2017, nì a thug stiùireadh don Choimisean air prìomhachasan ro-innleachdail: fearann airson taigheadas agus leasachadh; a' nuadhachadh sealbhadaireachd fearainn; co-dhùnaidhean air cleachdadh fearainn; agus gabhaltasan àiteachais.

Tha conaltradh èifeachdach ri com-pàirtichean air a bhith bunaiteach don obair againn, a' togail momantaim airson libhrigeadh agus a' dèanamh cinnteach gu bheil deagh bhunait ann gus toraidhean fad-ùine airson leasachadh an fhearainn a choileanadh.

Tha an Coimisean air grunn chlachan-mìle cudromach a choileanadh thairis air a' bhliadhna, nam measg a' tòiseachadh air lèirmheasan cudromach a tha a' toirt taic don Phrògram airson Rìaghladh agus a' cur ri toraidhean nàiseanta na h-Alba. A bharrachd air sin, dh'fhoillsich sinn sreath de phàipearan deasbaid gus deasbad a thòiseachadh air na prìomh chùisean ceangailte ri ath-leasachadh an fhearainn.

Bha e cuideachd mar phrìomhachas againn gu bhith a' cruthachadh buidheann a bhios a' coileanadh aig ìre àrd le luchd-obrach a tha èasgaidh. Tha sinn a' cruthachadh cultar buidhne far a bheil siostaman is riaghladh corporra làidir agus a tha spionnmhor agus ùr-ghnàthach.

Tha làn sgioba de luchd-obrach againn a-nis, còmhla ri Ro-innleachd Leasachaidh na Buidhne a tha a' cur an cèill na prìomhachasan gus an cultar agus na siostaman a chruthachadh a bhios a' toirt taic do libhrigeadh èifeachdach.

Ann an 2018-19, bidh an Coimisean a' dèanamh adhartas leis na ceithir raointean prìomhachais (**faic duilleag 05**) a' ruigsinn tarsainn sgìrean bailteil is dùthchail na h-Alba, le fòcas air cleachdadh cinneasach an fhearainn. Thairis air a' bhliadhna ri teachd, leanaidh sinn oirnn ag obair gu dlùth còmhla ri ar com-pàirtichean gus barrachd a dhèanamh le fearann na h-Alba.

Andrew Thin
Cathraiche

Hamish Trench
Ceannard

Cò sinne?

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba na bhuidheann phoblach neo-roinneil (NDPB) a chaidh a stèidheachadh air 1 Giblean 2017 fo Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016. Air a' Choimisean, tha còig Coimiseanairean Fearainn agus aon Choimiseanair Tuathanachas Màil, agus chaidh iad uile a chur an dreuchd le Ministearan na h-Alba. Tha a' bhuidheann stèidhichte ann an Inbhir Nis agus a' fastadh sgioba de 10 luchd-obrach (mar a bha e air 31 Màrt 2018), leis a' Ceannard, Hamish Trench, air an ceann.

Na Coimiseanairean Fearainn: (clì gu deas)
Megan MacInnes, an t-Àrd-ollamh David Adams,
Andrew Thin (Cathraiche), Dr Bob McIntosh
(Coimiseanair Tuathanachas Màil),
Dr Sally Reynolds agus Lorne MacLeod

'S e ar sealladh gum bi againn siostam sealbh, rianachd is cleachdadh fearainn a tha cothromach, in-ghabhalach is tarbhach agus a bheir buannachdan nas fheàrr do mhuinntir na h-Alba air fad.

Dè tha sinn a' dèanamh?

'S e amas a' Choimisein gu bhith a' toirt cumadh air, agus a' dràibheadh air adhart, prògram co-chrochach dhe ath-leasachadh an fhearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail, gu bhith a' leasachadh tarbhachd, iomadachd agus cunntachalachd nan dòighean anns a bheilear a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearann na h-Alba.

'S e dleastanasan nan Coimiseanairean Fearainn, mar a chaidh an cur an cèill anns an Achd:

- lèirmheas a dhèanamh air buaidh agus èifeachdas lagha no poileasaidh sam bith
- atharrachaidhean air lagh no poileasaidh sam bith a mholadh
- fianais a thrusadh
- rannsachadh a dhèanamh
- aithisgean ullachadh
- fiosrachadh agus stiùireadh a thoirt seachad.

Tha dleastanas air a' Choimiseanair Tuathanachas Màil air deagh chaidreabh eadar uachdarain agus tuathanaich màil a bhrosnachadh agus a chur air adhart.

'S e dleastanasan Coimiseanair Tuathanachas Màil:

- còdan obrachaidh air gabhaltasan àiteachais ullachadh
- na còdan obrachaidh a bhrosnachadh
- rannsachadh a dhèanamh air casaidean mu bhristeadh nan còdan obrachaidh
- aithisg ullachadh air modh-obrachaidh luchd-ionaid uachdaran is màl-shealbhadairean
- molaidhean a chur ri chèile airson liosta ùr de leasachaidhean air gabhaltasan tuathanachais
- ceist lagha sam bith air gabhaltasan àiteachais a chur gu Cùirt an Fhearainn airson a' bheachd aice
- co-obrachadh leis na Coimiseanairean Fearainn ann an coileanadh nan dleastanasan aca chun na h-ìre 's gu bheil na dleastanasan sin a' buntainn ri àiteachas agus gabhaltasan àiteachais
- dleastanasan sam bith eile a choileanadh a chaidh a bhuileachadh air a' Choimiseanair fo achdachadh sam bith.

Nuair a tha iad a' coileanadh an dleastanasan, feumaidh iad sùil a chumail air an Aithris air Còraichean is Dleastanasan Fearainn a chaidh a chur an cèill le Ministearan na h-Alba.

Tha an dreuchd againn a' co-cheangal ceannardas air atharrachadh a' chultair tro mheadhanan neo-riaghlaidh agus dleastanasan reachdail fom bi sinn a' dèanamh breithneachaidh agus a' toirt comhairle seachad air reachdas agus air atharrachadh poileasaidh.

Na Bun-luachan againn

Tha na bun-luachan againn mar bhunait airson na tha sinn a' dèanamh agus airson obrachadh a' Choimisein

IONRACAS

Tha sinn ag obair airson muinntir na h-Alba agus cunntachail riutha

DÙBHLAN

Tha sinn a' cur dùbhlann oirnn fhìn agus air càch gu bhith a' stiùireadh atharrachaidh

TIONNSGNADH

Tha sinn a' leasachadh smuaineachadh a tha àrd-amasach agus adhartach

ÙGHDARRACHADH

Tha sinn gar brosnachadh fhìn agus a' brosnachadh càch agus miannan-adhartais na h-Alba a choileanadh tro ath-leasachadh an fhearainn

Amasan Ro-innleachdail

Tha ar n-obair air a stiùireadh le trì amasan ro-innleachdail:

TARBHACHD

A dhràibheadh barrachd luach, eaconamach, sòisealta agus dualchasach, bhon fhearann againn.

IOMADACHD

A bhrosnachadh pàtran de shealbhadaireachd fearainn a tha nas ioma-dhòighich, le buannachdan an fhearainn air an sgaoileadh ann an dòigh a tha nas in-ghabhalta.

CUNNTACHALACHD

A dhèanamh cinnteach gu bheil co-dhùnaidhean a' toirt fa-near dhaibhsan air am bi buaidh agus gu bheil dleastanasan air an coileanadh.

Prìomhachasan Ro-innleachdail

Tha am Plana Ro-innleachdail fad trì bliadhna, a dh'fhoillsich an Coimisean air 28 Sultain 2017, a' mìneachadh ceithir raointean prìomhachais airson obrach, a' còmhachadh fearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail:

FEARANN AIRSON TAIGHEAN IS LEASACHADH

Gu bhith a' lùghdachadh nan cuingealachdan airson fearann bàn is talamh fàsaichte ath-leasachadh airson taigheadais agus cleachdaidhean tarbhach eile, gu bhith a' leasachadh solar an fhearainn airson taigheadais agus gu bhith a' brodadh dòigh-obrach nas fhorghnìomhaich a thaobh fearann a leasachadh airson leas a' phobail.

SEALBHADAIREACHD FEARAINN

Gu bhith a' rannsachadh nam buaidhean a thig bho mheud agus co-chruinneachadh sealbhadaireachd an fhearainn agus bho phoileasaidh cìse, agus gu bhith a' dèanamh lèirmheas air èifeachdas nan dòighean airson na còrach ri cheannach a tha aig coimhearsnachdan.

CO-DHÙNAIDHEAN AIR CLEACHDADH FEARAINN

Gu bhith a' leasachadh càileachd agus cunntachalachd cho-dhùnaidhean, A' toirt seachad stiùireadh agus Còdan Obrachaidh.

GABHALTASAN ÀITEACHAIS

Gu bhith a' leasachadh nan dàimhean eadar uachdarain àiteachais agus màl-shealbhadairean gu taic a thoirt do raon àiteachais fallain agus gu cothrom air fearann a mheudachadh dhaibhsan a tha ag iarraidh a bhith ri tuathanachas.

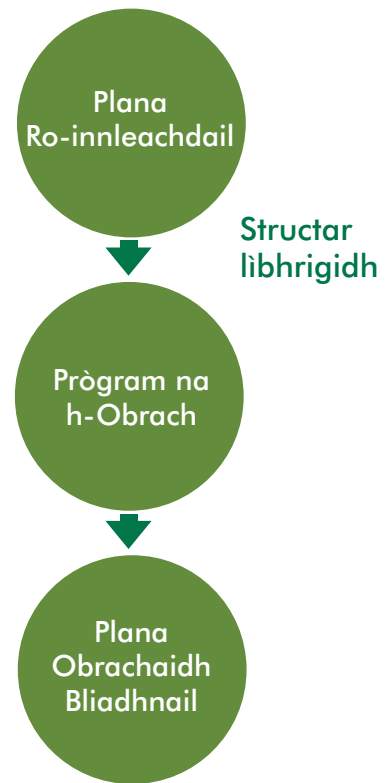

Ciamar a tha sinn ga dhèanamh?

Tha sinn ag obair gus na h-amasan is na prìomhachasan againn a choileanadh tro:

- com-pàirteachadh agus conaltradh: ag àrdachadh aire, co-obrachadh agus atharrachadh air an làr;
- rannsachadh agus fianais: a’ coimiseanadh an rannsachaidh is fianais a tha riatanach agus gan cur ri chèile;
- stiùireadh agus còdan: a’ cruthachadh stiùireadh agus còdan obrachaidh gus cumadh a thoirt do dh’atharrachadh air an làr;
- a’ dèanamh mholaidhean airson atharrachadh ann an reachdas, poileasaidh agus cleachdadh.

Tha am Plana Ro-innleachdail a’ faighinn taic bhon Phrògram na h-Obrach, a tha a’ cur an cèill na prìomh raointean obrach. Airson na bliadhna ionmhasail a leanas, 2018-19, tha seo a’ faighinn taic bhon phlana gnothachais, a tha a’ mìneachadh clàr-ama na h-obrach agus nan toraidhean airson na bliadhna, a’ gabhail a-steach na goireasan ceangailte ris a bharrachd air an rianachd coileanaidh.

A’ cur ris na Toraidhean Nàiseanta

Tha am Frèam Coileanaidh Nàiseanta aig Riaghaltas na h-Alba a’ mìneachadh nan Toraidhean Nàiseanta aig àrd-ìre airson Alba a dhèanamh na h-àite-fuirich nas fheàrr agus na dùthaich nas soirbheasaich agus nas soirbheachail.

Tha na toraidhean fad ùine airson ath-leasachadh fearainn aig Coimisean Fearainn na h-Alba a’ cur ri sia toraidhean nàiseanta: **faic an duilleag fa chomhair.**

TOROIDHEAN NÀISEANTA

Tha sinn a’ coileanadh ar làn chomais eaconamaich le barrachd chothroman cosnaidh agus cothroman cosnaidh nas fheàrr do na daoine againn

Tha beatha nas fhaide agus nas fhallaine againn

Tha sinn air dèiligeadh ris na neo-ionannachdan cudromach ann an comann sòisealta na h-Alba

Tha sinn a’ fuireach ann an àitichean seasmhach air an deagh dhealbhadh, far am faigh sinn cothrom air na goireasan is na seirbheisean a dh’fheumas sinn

Tha coimhearsnachdan làidir, fulangach agus taiceil againn far an gabh daoine uallach airson an giùlain fhèin agus a’ bhuidhe a tha aige air daoine eile

Tha sinn a’ cur luach air an àrainneachd thogte agus nàdarra againn, agus ga mealadh, ga dìon agus ga leasachadh airson nan ginealaichean ri teachd

TORAIDHEAN FAD-ÙINE AIRSON ATH-LEASACHADH AN FHEARAINN	TORAIDHEAN NÀISEANTA
Cha bhi an uimhir de chuingealachdan fearainn air leasachadh, a tha èifeachdach agus airson leas a' phobaill, agus gu cruthachadh àitichean	
Cha bhi solar fearainn airson taigheadais cho cuingealaichte le gabhaltas fearainn agus le luachan fearainn	
Bidh an fharsaingeachd lom de thalamh fàsaichte agus bàn a' tuiteam	
Bidh an ìre de cho-chruinneachadh ann am pàtranan de shealbhadair eachd fearainn a' tuiteam	
Bidh an ìre de chom-pàirteachas coimhearsnachd ann an co-dhùnaidhean air manaids eachd fearainn ag èirigh	
Bidh an àireamh de choimhearsnachdan le sealbhadaire eachd no smachd air an fhearainn ag èirigh	
Bidh an àireamh de dh'aonadan àiteachais air an rianachd tro mhàl-shealbh no tro cho-iomairt ag èirigh	
Bidh an dàimh eadar uachdarain àiteachais agus màl-shealbhadair ean a' dol am feabhas	

Prìomh chùisean is chunnartan a tha romhainn

Tha sinn den bheachd gur ann aig na cùisean a leanas a bhios a' bhuidheas motha air an dòigh san libhrig sinn ar n-obair agus san coilean sinn ar n-amasan thairis air an ath bhliadhna:

- Tha sinn fhathast ann an àm de chuingealachd ionmhasail
- Tha an dreach-tìre poiliteigeach agus poileasaidhean a' sìor-dhol air aghaidh
- Tha buidheann bheag so-leònte ri call comais agus ri call nan sgilean a tha riatanach airson am plana gnothachais a libhrigeadh.

Gheibhear cunntas den rianachd chunnairt againn ann an 2017-18, maille ri tuairisgeul de na prìomh chunnartan agus mì-chinntean a tha romhainn, anns an Aithris air Riaghladh (faic duilleag 19).

Anailis Coileanaidh

Coileanadh ionmhasail

Fhuair Coimisean Fearainn na h-Alba buidseat (ris an canar Crìoch Caiteachais Roinneil, no DEL) de £1.4 millean bho Riaghaltas na h-Alba. Dh'obraich an Coimisean taobh a-staigh na suim a fhuair e airson 2017-18 tro bhith a' tarraing sìos £915k den t-suim de £1.4 millean. Anns a' bhliadhna stèidheachaidh seo, dh'aontaich Coimisean Fearainn na h-Alba le Riaghaltas na h-Alba, tràth anns a' bhliadhna ionmhasail, nach biodh feum aige air an làn chuibhreann de thabhartas gus cuideachadh rè 2017/18 a chionn 's gun robhar a' fastadh luchd-obrach mean air mhean thairis air a' bhliadhna.

Bha an lùghdachadh air adhbharachadh cuideachd le libhrigeadh pìos mòr de dh'obair a bha a' sruthadh bhon chead airson a' Phlana Ro-innleachdail, a thugadh le Ministearan na h-Alba ann an Sultain 2017.

Chosg an Coimisean £905k den bhuidseat ath-sgrùdaichte seo, a' fàgail corralach de £10k airson na bliadhna.

Geàrr-chunntas den Chorralach airson na bliadhna	2017-18 £000
Caiteachas Obrachaidh Iomlan	(905)
Tabhartas gus Cuideachadh air a tharraing sìos	915
Teachd-a-steach eile	-
Corralach	10

Rèiteachadh de chaiteachas obrachaidh, a rèir nuair a chaidh suimeannan a chlàradh, ri Tabhartas gus Cuideachadh air a tharraing sìos	2017-18 £000
Easbhaidh/(Corralach)	10
Fàg neo-airgead às:	
Ìsleachadh luach agus Luach-chrìonadh	-
Co-cheartachaidhean ri calpa saor, a' gabhail a-steach:	
Luchd-fiach	-
Luchd-creideis	123
Caiteachas fon t-suim shuidhichte den Tabhartas gus Cuideachadh air a tharraing sìos mar airgead	133

Air stèidh cunntaidh teachd-a-steach is caiteachas, tha an toradh ionmhasail airson na bliadhna air gnìomhachdan àbhaisteach a' ghnòthachais ag aithris corralach de £10k.

Tha an corralach seo ag èirigh mar thoradh air co-cheartachaidhean cunntaidh ri gluasadan de chalpa obrach chun nan aithrisean ionmhasail nach buin ri sruth airgid.

Na choilean sinn

Chaidh Plana Corporra Eadar-amail a chur an gnìomh airson a’ chiad leth de 2017-18 agus airson stèidheachadh a’ Choimisein. Chaidh trì prìomhachasan mòra a chomharrachadh anns a’ chlàr gu h-ìosal.

Airson an dàrna leth den bhliadhna, bha na raointean prìomhachais de dh’obair, gnìomhachd agus toraidhean air an stiùireadh leis a’ Phlana Ro-innleachdail, a chaidh fhoillseachadh anns an t-Sultain 2017.

Rè na bliadhna, tha an Coimisean air tòiseachadh air grunn lèirmheasan a tha a’ coimhead aig:

- modhan-obrachaidh airson còraichean-ceannaich coimhearsnachd;
- cìsean air luach an fhearainn
- glacadh luach an fhearainn
- meud agus dùmhlachd sealbhadaireachd an fhearainn
- dòighean anns am faodar cothrom air fearann a leasachadh airson luchd-inntrigidh ùra gu àiteachais.

Bha prògram farsaing aig a’ Choimisean gus conaltradh a dhèanamh, gach cuid ri com-pàirtichean agus ris a’ phoball san fharsaingeachd, gus an còmhradh a leasachadh air mar a dh’fhaodadh ath-leasachadh an fhearainn a bhith a’ cuideachadh gus miannan adhartais a libhrigeadh airson coimhearsnachdan bailteil agus dùthchail ann an Alba:

- Chaidh a’ chiad cho-labhairt air ath-leasachadh an fhearainn a chumail ann an Dùn Phàrlain le 140 riochdairean
- Chaidh 16 coinneamhan poblach a chumail air feadh Alba le 320 an làthair uile gu lèir
- Bha conaltradh a’ sìor-dhol air adhart le com-pàirtichean, a’ gabhail a-steach a’ cur air dòigh agus a’ frithealadh thachartasan cunbhalach airson chom-pàirtichean
- Chaidh pàipearan deasbaid fhoillseachadh air na prìomh chuspairean ceangailte ri ath-leasachadh an fhearainn gus deasbad poblach a bhrosnachadh
- Chaidh Fòram Comhairleachaidh air Tuathanachas Màil a stèidheachadh, a bhios a’ dèiligeadh ri cùisean a tha a’ toirt buaidh air an raon tuathanachais màil.

PRÌOMHACHAS	INBHE	
A’ stèidheachadh Plana Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach	 <p>Coileanta</p>	Chaidh am Plana Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach a chur air bhog aig a’ chiad cho-labhairt air ath-leasachadh an fhearainn, a chuir an Coimisean air dòigh air 28 Sultain 2017.
A’ dèanamh conaltraidh gu h-èifeachdach ri muinntir na h-Alba	 <p>Leantainneach</p>	Rinn Coimisean an Fhearainn conaltradh farsaing tro choinneamhan poblach cunbhalach ann an coimhearsnachdan air feadh Alba, a’ cur air dòigh co-labhairtean agus tachartasan air prìomh chuspairean leithid am margadh airson fearainn taigheadais, agus a’ foillseachadh phàipearan deasbaid, blogaichean agus aithisgean.
A’ leasachadh prògram obrach bun-loidhne gus dreuchdan reachdail a choileanadh	 <p>Coileanta</p>	Prògram na h-obrach air a chur an gnìomh le sruthan-obrach agus ciad toraidhean air an libhrigeadh anns gach raon prìomhachais. Plana gnothachais bliadhnaile air a chruthachadh airson 2018-19.

Coimiseanair Tuathanachas Màil

Tha raon tuathanachais màil soirbheachail an eisimeil air dàimh làidir, cuideachail eadar màl-shealbhadairean agus uachdarain fearainn agus air dòigh-obrach dheimhinneach, phroifeiseanta le eadar-mheadhanairean a tha ag obair às leth a' mhàl-shealbhadair no an uachdarain fearainn. Feumaidh a leithid de dhàimhean a bhith stèidhichte air meas co-ionann agus luachan co-roinnte agus dòigh-obrach choitcheann ri cothromachd agus reusantachd. Tha an Coimiseanair Tuathanachas Màil (an TFC) air adhartas brìgheil a dhèanamh thairis air a' bhliadhna ann an grunn raointean airson tuathanachas màil.

Dh'fhoillsicheadh grunn Chòdan Obrachaidh a thathar an dùil gu bhith a' stiùireadh nan dòighean-giùlain agus a' toirt cumadh air na modhan-obrach a tha ceangailte ris na h-eadar-obrachaidhean agus còmhraidhean eadar uachdarain fearainn agus màl-shealbhadairean, a' gabhail a-steach luchd-ionaid agus eadar-mheadhanairean a tha ag obair airson taobh seach taobh. Chaidh na Còdan a chruthachadh ann an co-chomhairleachadh le Fearann is Oighreachdan na h-Alba, Comann nan Tuathanach Màil Albannach, Aonadh Nàiseanta Thuathanach na h-Alba, Institiud Rìoghail nan Suirbhearan Cairte agus Luchd-rèiteachaidh is Luchd-luachaidh Àiteachais na h-Alba.

Dh'fhoillsicheadh ceithir còdan:

Lèir-laghadh airson leasachaidhean a rinneadh le màl-shealbhadairean Ògmhios 2017

A' planadh na tha an dàn do chom-pàirteachasan earranta Sultain 2017

Rianachd nan dàimhean eadar màl-shealbhadairean àiteachail agus glèidheadairean chòraichean spòrs Dàmhair 2017

A' cumail suas cor nan gabhaltasan àiteachais Faoilleach 2018

Dh'fhoillsicheadh grunn leabhraichean-iùil gus fiosrachadh a thoirt do thuathanaich màil, uachdarain fearainn agus luchd-ionaid:

Leabhar-iùil air Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 Dùbhlachd 2017

Leabhar-iùil air an reachdas a thathar a' moladh a thaobh trèigsinn gabhaltasan fon Achd 1991 Dùbhlachd 2017

Leabhar-iùil air feartan riatanach a' ghabhailtais ùir-nodha de dh'fhad crìochnach Gearran 2017

Obair-chùise

Faodaidh an TFC fiosrachadh a thoirt do mhàl-shealbhadairean agus uachdarain fearainn air na Còdan Obrachaidh. Cha do rinneadh farraidean oifigeil don TFC a thaobh briseadh a' chòd, ach fhuair an TFC 77 farraidean thairis air a' bhliadhna. Bha mòran dhiubh a' sireadh comhairle tràth ann an aimhreit a dh'fhaodadh tachairt, mar oidhirp gus briseadh nan Còdan a ro-chasg.

77
farraidean

Fhuair an raon farsaing dhe farraidean leis an TFC thairis air a' bhliadhna a chaidh, agus rinneadh a' mhòr-chuid le:

75%

Màl-shealbhadairean agus an riochdairean

16%

Uachdarain fearainn agus an riochdairean

Seòrsa dhe farraid don TFC 2017/18

Eile	14
Deireadh a' ghabhaltais	11
Trèigsinn	8
Coitcheann	8
Lèir-laghadh/Leasachaidh a rinneadh le màl-shealbhadairean	7
Màl	6
Dleastanasan nan uachdaran fearainn	6
Spòrs	5
Càradh agus cumail suas	3
Còir sheilbh/glusad còir fearainn	3
Cùisean iom-fhillte	2
Coilltearachd	2
Taigheadas	2

Fhuair farraidean bho air feadh Alba. Fhuair an àireamh as motha dhe farraidean bho:

20%

Crìochan

13%

Siorrachd Obar Dheathain

10%

Siorrachd Pheairt

Àireamh dhe farraidean don TFC 2017/18 a rèir làrach

Crìochan	15
Siorrachd Obar Dheathain	10
Siorrachd Pheairt	8
Cha tugadh làrach idir	8
Gàidhealtachd	7
Dùn Phris is Gall-ghàidhealaibh	6
Bòd	5
Dùn Èideann is Lodainn	4
Ìle	4
Aonghas is Fìobha	3
Siorrachd Shruighlea	3
Moireibh	2
Siorrachd Àir	1
Bàideanach is Srath Spè	1

A' Bhuidheann againn

Luchd-obrach

Rè na ciad bhliadhna obrachaidh, tha an Coimisean air sgioba luchd-obrach fhadastadh mean air mhean tro phròiseas fastaidh a bha làidir, cothromach is fosgailte. Chaidh Ro-innleachd Leasachaidh na Buidhne a chur an gnìomh a tha a' dèanamh cinnteach gu bheil sinn a' faighinn na cuid as fheàrr bhon luchd-obrach againn tro phlanaichean trèanaidh is leasachaidh agus gu bheil a h-uile neach-obrach air ùghdarrachadh gu bhith gan leasachadh agus a' fàs. Tha an ro-innleachd a' toirt cumadh air a' chultar againn agus air lèirmheas nan dòighean-obrach is modhan-obrach againn air chor 's gun dèanar cinnteach gun lean iad orra a bhith èifeachdach is mothachail agus a' toirt luach an airgid.

Foir-shealladh seasmhach, sòisealta agus àrainneachdail

Ann an co-rèir ri Riaghaltas na h-Alba, tha an Coimisean a' cur chòraichean daonna eaconamach, sòisealta agus cultarach aig cridhe na h-obrach againn. Tha seo air fhighe a-steach sa Phlana Ro-innleachdail agus ann am Prògram na h-Obrach againn, le cruinn-shealladh air coileanadh nan còraichean daonna tron fhrèam airson ath-leasachadh an fhearainn ann an Alba.

Tha targaidhean àrd-amasach aig Riaghaltas na h-Alba airson lùghdachadh carboin bhon raon phoblach. Rinn an Coimisean cinnteach gu bheil na prionnsabalan seo air chùl stèidheachadh na buidhne agus gun lean iad orra a bhith air an leasachadh. Tha an Coimisean suidhichte ann an togalach Riaghaltas na h-Alba, agus mar sin tha sinn a' beachdachadh gu dlùth air bun-chùisean taobh a-staigh, leithid siubhail, goireasan, solarachadh agus àrdachadh aire.

Faodaidh grunn bhuanachdan tighinn don choimhearsnachd nas fharsainge tro luchd-obrach ag obair anns a' choimhearsnachd agus le buidhnean carthannais. Tha sinn a' toirt taic dhaibhsan a tha airson gnìomhachdan coimhearsnachd no carthannais a dhèanamh, agus tha sinn gam moladh airson an oidhirpean. Faodaidh luchd-obrach pàirt a ghabhail ann an sgeama 'thoir mar a choisinnear', far am faod iad cuid den tuarastal aca a thoirt gu buidhnean carthannais a roghnaich iad.

Feabhas luach

Tha sinn an geall air feabhas luach a lìbhrigeadh tro riaghladh agus cunntachalachd a tha soilleir, tro rianachd coileanaidh a tha èifeachdach, tro obair le com-pàirteachasan, tro làn-mheudachadh èifeachdasan agus a' fighe seasmhachd a-steach san dòigh a dh'obraicheas sinn.

Cùisean ana-choirbteachd is ana-bhrìbeireachd

Chuir an Coimisean am Poileasaidh aige an aghaidh Foill an gnìomh anns an Fhaoilleach 2018.

Prìomh Thomhaisean Coileanaidh

Anns a' bhliadhna stèidheachaidh seo, chaidh coileanadh a mheasadh: anns a' chiad dol a-mach, an aghaidh a' Phlana Chorporra Eadar-amail, a bha ag amas air am Plana Ro-innleachdail agus am Prògram Obrach a chruthachadh; anns an dàrna àite, an aghaidh lìbhrigeadh Prògraim na h-Obrach againn, a chaidh fhoillseachadh anns an t-Sultain 2017. Chaidh an t-adhartas fo Phrògram na h-Obrach aithris don Bhòrd gach ràith. A' coimhead air

adhart, airson 2018/19 thathar a' leasachadh Plana Gnothachais Bliadhna, a' gabhail a-steach buidseat, oifigearan stiùiridh, gnìomhachdan agus clachan-mìle, agus bidh seo mar phrìomh chlach-iùil airson coileanadh leantainneach a mheasadh. Bidh an Coimisean a' tarraing às a' phlana sin sreath de phrìomh chomharran coileanadh airson 2018/19 agus air adhart. Tha sruth-obrach aig a' Choimisean cuideachd a bhios a' dèanamh cinnteach gu bheil sùil ga cumail san fhad-ùine air toraidhean fad-ùine a thathar a' comharrachadh anns a' Phlana Ro-innleachdail againn.

Geàrr-chunntas air Coileanadh

Anns a' bhliadhna stèidheachaidh seo, bhathar a' stèidheachadh luchd-obrach, siostaman agus smachdan airson na buidhne, maille ri libhrigeadh tràth air prìomhachasan corporra. Thog an Coimisean sgioba an luchd-obrach chun an iomlaid làthairich aige tro bhith a' fastadh dhaoine mean air mhean tron bhliadhna, fiosraichte le feuman Prògram na h-Obrach a bhathar a' cruthachadh. Mar thoradh air sin, bha e soilleir bho àm tràth sa bhliadhna nach biodh an Coimisean feumach air an làn shuim riarachaidh de thabhartas gus cuideachadh de £1.4 millean. Chomharraich an Coimisean seo gu Riaghaltas na h-Alba tràth, agus chaidh co-cheartachadh a dhèanamh ris an t-suim iomlan letheach slighe tron bhliadhna, a' toirt buidseat iomlan ath-sgrùdaichte de £915K.

Chruthaich an Coimisean Ro-innleachd Leasachaidh na Buidhne a bhios a' gabhail dòigh-obrach shuidhichte agus cho-òrdanaichte ri leasachadh cultar, daoine is siostaman na buidhne, agus tha sinn air deagh adhartas a dhèanamh a thaobh libhrigeadh air seo. Mar phrìomhachas àrd, bha sinn airson cultar a chruthachadh anns am bi luchd-obrach a' faireachdainn ùghdarraichte, agus tha seo air a chomharrachadh ann an luachan na buidhne a chaidh a chruthachadh leis an luchd-obrach agus a bhios a' stiùireadh ar beusan.

Aig an aon àm 's a bha sinn a' stèidheachadh shiostaman èifeachdach airson na buidhne, bha an Coimisean a' dèanamh adhartas brìgheil a thaobh libhrigeadh anns a' chiad bhliadhna aige. Rè a' chiad phàirt den bhliadhna, bha am fòcas air stiùir is prìomhachasan ro-innleachdail na buidhne a chomharrachadh tro bhith a' cruthachadh a' Phlana Ro-innleachdail agus conaltradh farsaing le com-pàirtichean. Aig colbhairt anns an t-Sultain 2017, chuir sinn air bhog am Plan Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach, agus chaidh aithrisean don rèir a stèidheachadh. Chaidh raon de lèirmheasan cudromach a thòiseachadh anns an dàrna pàirt den bhliadhna, agus dh'fhoillsicheadh toraidhean sònraichte mar bhunait airson conaltradh farsaing le com-pàirtichean. Tha Coimiseanair Tuathanachas Màil air ìre chudromach de dh'obair-chùise a libhrigeadh a bharrachd air Còdan Obrachaidh agus Stiùireadh fhoillseachadh.

Gu h-iomlan, b' e bliadhna shoirbheachail a bha ann, anns an do stèidhich sinn buidheann a tha èifeachdach agus rinn sinn adhartas tràth air prìomhachasan ro-innleachdail a choileanadh. Mar sin, tha an Coimisean ann an deagh shuidheachadh gus sruthan-obrach a libhrigeadh gu leantainneach anns a' bhliadhna 2018/19 ri teachd.

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigear Cunntachail,
4 Sultain 2018

Clàr-innse

AITHISG CUNNTACHALACHD

Aithisg air Riaghladh Corporra	16
Aithisg nan Stiùirichean	16
Aithris air Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail	18
Aithris air Riaghladh	19
Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach	26
Poileasaidh air Ìocadh	26
Aithisg air Luchd-obrach	31
Aithisg air Cunntachalachd Phàrlamaideach	32
Aithisg an Neach-sgrùdaidh Neo-eisimeilich	33
Aithrisean Ionmhasail	36
Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom	36
Aithris air Suidheachadh Ionmhasail	37
Aithris air Sruthan Airgid	38
Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean	39
Nòtaichean an cois nan Cunntasan	40
Stiùireadh air Cunntasan	47

Aithisg air Riaghladh Corporra

Aithisg nan Stiùirichean

Bòrd nan Coimiseanairean

Andrew Thin (Cathraiche)

Tha corr is fichead 's a deich bliadhna de ghnàth-eòlas aig Andrew air dreuchdan ceannardais san raon phoblach, san raon phrìobhaideach agus san treas raon. Cho-òrdanaich e an obair air an Lèirmheas air reachdas air gabhaltasan àiteachais ann an 2014. Am measg dhreuchdan eile san raon phoblach, bha e na Choimiseanair Croitearachd, na Chathraiche air Ùghdarras Pàirc Nàiseanta a' Mhonaidh Ruaidh agus na Chathraiche air Dualchas Nàdair na h-Alba. An-dràsta, tha Andrew cuideachd na Chathraiche air Canàlan Albannach.

Dr Bob McIntosh CBE (Coimiseanair Tuathanachas Màil)

Le dreuchd mar sheirbheiseach catharra air a leigeil dheth, tha gnàth-eòlas farsaing aig Bob ann am poileasaidh poblach, gu h-àraid ann am manaidsheadh fearainn agus coilltearachd. Bha Bob na Stiùiriche airson na h-Àrainneachd agus Coilltearachd aig Riaghaltas na h-Alba eadar 2012 agus 2015, agus bha e na Stiùiriche air Coimisean na Coilltearachd Alba. Bha e na chom-pàirtiche air tuath bràghad de 650 acairean fad 15 bliadhna. Tha e cuideachd na Bhall Bùird air Iomairt na Gàidhealtachd 's nan Eilean.

Dr Sally Reynolds

Tha Sally na Neach-comhairle Àiteachais (le PhD ann an eag-eòlas matamataigeil); an-dràsta, tha i ag obair le raon an fhearainn choimhearsnachd mar Oifigear Leasachaidh le Urras Oighreachd Chàrlabhaigh. Mar chroitear gnìomhach agus mar ghlèidheadair sprèidhe, tha i a' cur ri grunn ghnìomhachdan a tha a' toirt buannachd don choimhearsnachd.

Lorne MacLeod

Bha Lorne na stiùiriche stèidheachaidh, agus an uair sin na Chathraiche, air Fearann Coimhearsnachd Alba, agus tha e air a bhith na stiùiriche air buidhnean airson fearann coimhearsnachd a cheannach ann an Èirisgeigh, Uibhist a Deas is Beinn na Faoghla, agus Eilean Ghiogha. B' esan a' chiad Stiùiriche air Neartachadh Choimhearsnachdan aig Iomairt na Gàidhealtachd 's nan Eilean. Tha e na chunntasair cùmhnantaiche, agus tha e na stiùiriche de ghnòthachas reic is riarachaidh san Eilean Sgitheanach.

Megan MacInnes

Tha Megan obair mar chomhairliche fearainn don buidheann neo-riaghaltais eadar-nàiseanta Global Witness. Tha fèin-fhiosrachadh aice de dh'obair eadar-nàiseanta, ann an Cambuidea, Miànmar agus Laos, le buidhnean coimhearsnachd, buidhnean neo-riaghaltais, riaghaltasan agus companaidhean mòra àiteachais, gus dìon chòraichean fearainn a leasachadh. Tha ealantas nach beag aice ann an ath-leasachadh an fhearainn, manaidsheadh fearainn, ùghdarrachadh choimhearsnachdan agus còraichean daonna.

Professor David Adams

David holds the Ian Mactaggart Chair of Property. Tha David na Chathraiche Ian Mactaggart airson seilbh agus rannsachaidhean bailteil aig Oilthigh Ghlaschu. Tha e air rannsachadh a dhèanamh agus fhoillseachadh gu farsaing air cùisean fearainn bailteil, agus tha ùidh mhòr aige ann a bhith a' fuasgladh chuingealachdan sealbhadaireachd gu leasachadh bailteil agus a' dèiligeadh ri fearann bàn agus talamh fàsaichte. Roimhe, bha e na chomhairliche do Bhuidheann Lèirmheas Ath-leasachadh an Fhearainn.

Gheibhear làn fhiosrachadh air Clàr Com-pàirtian nan Coimiseanairean air an làrach-lìn www.landcommission.gov.scot/whoweare

Clì gu deas: Megan MacInnes, Àrd-ollamh David Adams, Andrew Thin (Cathraiche), Dr Bob McIntosh (TFC), Dr Sally Reynolds agus Lorne MacLeod

Sgioba Stiùiridh

Hamish Trench
Ceannard agus
Oifigear Cunntachail

Tha uallach air airson ceannardas ro-innleachdail agus stiùireadh obrachaidh na buidhne agus airson taic a thoirt do na Coimiseanairean ann an coileanadh an dleastanasan.

Posy MacRae
Ceann, Conaltradh agus
Seirbheisean Corporra

Tha uallach oirre a bhith a' stiùireadh conaltradhean is seirbheisean corporra a' Choimisein, a' gabhail a-steach riaghladh corporra.

Hilary Pearce
Ceannard eadar-amail
gu 31 Iuchar 2017

Air iasad bho Riaghaltas na h-Alba.

Shona Glenn
Ceann, Poileasaidh is
Rannsachadh – Fearann

Tha uallach oirre a bhith a' stiùireadh prògram rannsachaidh agus poileasaidh air fearann airson taigheadas agus leasachadh, sealbhadaireachd fearainn agus co-dhùnidhean air cleachdadh fearainn.

Sarah Allen
Ceann, Poileasaidh
is Rannsachadh –
Tuathanachas Màil

Tha uallach oirre airson poileasaidh is rannsachadh gus taic a thoirt don Choimiseanair Tuathanachas Màil agus don t-sruth-obrach nas fharsainge air gabhaltasan àiteachais.

Peinneanan

Tha an luchd-obrach aig Coimisean Fearainn na h-Alba ion-roghnach a bhith nam ball de Phrìomh Sgeama Peinnean na Seirbheis Catharra. Gheibhear làn-fhiosrachadh air an sgeama agus air làn-chòraichean nan àrd-stiùirichean aig Coimisean Fearainn na h-Alba anns an Aithisg air Ìocadh (**duilleag 26**) agus nòta 1.7 (**duilleag 41**) an cois nan cunntasan seo.

Iarrtasan Saorsa an Fhiosrachaidh

Fhuair Coimisean Fearainn na h-Alba 7 iarrtasan Saorsa an Fhiosrachaidh rè na bliadhna 2017-18. Faodar sùil a thoirt air làn-fhiosrachadh orra seo air làrach-lìn Coimiseanair Fiosrachaidh na h-Alba www.stats.itspublicknowledge.info/

Dìon Dàta

Cha do thachair call dàta rè na bliadhna.

Còd Cleachdadh Pàighidh

Ann an co-rèir ri poileasaidh Riaghaltas na h-Alba, feumaidh Coimisean Fearainn na h-Alba a h-uile cunntas a phàigheadh, mura bheil e fo dheasbad, taobh a-staigh 10 làithean bho fhuair e. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag amas air 100 sa cheud de chunntasan a phàigheadh, a' gabhail a-steach cunntasan a tha fo dheasbad aon uair 's gu bheil an deasbad air a rèiteachadh, ri uair a rèir nan cumhachan seo. Rè na bliadhna a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2018, phàigh Coimisean Fearainn na h-Alba 99 sa cheud de chunntasan a rèir nan cumhachan seo.

Cìsean nach buin ri Sgrùdadh

Tha Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba air Sgrùdadh Alba a chur an dreuchd mar an neach-sgrùdaidh chunntasan bho thaobh a-muigh. Thathar a' foillseachadh làn-fhiosrachadh air a' chis airson sgrùdadh nan cunntasan gu ceann na bliadhna 31 Màrt 2018 ann an nòta 3 (**duilleag 43**) an cois nan cunntasan. Cha tugadh cùmhnant no pàigheadh do Sgrùdadh Alba airson obair sam bith nach buin ri sgrùdadh rè na bliadhna.

Aithris air Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail

Ann an co-rèir ri earrann 19(4) de dh'Achd Ionmhas Poblach agus Cunntachalachd (Alba) 2000 agus earrann 19 de dh'Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016, tha Ministearan na h-Alba air stiùireadh a thoirt do Choimisean Fearainn na h-Alba gu aithris air cunntasan a dheisealachadh airson gach bliadhna ionmhasail anns a' chruth agus air an stèidh a chuireadh an cèill anns an Stiùireadh air Cunntasan a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

Tha na cunntasan air an deisealachadh a rèir nuair a tha suimeanan gan clàradh, agus feumaidh iad dealbh fìor agus cothromach a thoirt de chor a' ghnòthaich ann an Coimisean Fearainn na h-Alba aig ceann an ama agus de na cosgaisean obrachaidh aige a bharrachd air buannachdan agus calltachdan aithnichte agus sruthan airgid airson an ama ionmhasail.

Ann an deisealachadh nan cunntasan, tha an t-Oifigeir Cunntachail fo dhleastanas gu bhith:

- a' cumail ris an Stiùireadh air Cunntasan a dh'fhoillsicheadh le Ministearan na h-Alba, a' gabhail a-steach na riatanasan cunntasachd agus rùn-phàirteachaidh, agus a' cur an gnìomh poileasaidhean cunntasachd freagarrach air stèidh chunbhalach;
- a' toirt bhreithean agus tuairmsean air stèidh reusanta;
- ag ràdh an deach inbhean cunntasachd iomchaidh, mar a thathar a' cur an cèill ann an Leabhar-làimhe an Riaghaltais air Aithriseadh Ionmhasail, a leantail, agus a bhith a' leigeil ris agus a' mìneachadh eadar-dhealachaidhean sam bith a tha susbainteach anns na cunntasan; agus
- a' deisealachadh nan cunntasan le dùil gun cùm a' bhuidheann a' dol.

Tha an Rùnaire Maireannach is Prìomh Oifigeir Cunntachail aig Riaghaltas na h-Alba air Ceannard Coimisean Fearainn na h-Alba a chur an dreuchd mar Oifigeir Cunntachail.

Aithris leis an Oifigear Chunntachail

Mar Oifigear Cunntachail, tha uallach orm airson riaghailteachd is iomchaidheachd nan ionmhasan poblach ris a bheil mi a' freagairt, airson clàran iomchaidh a chumail agus airson stòrasan Coimisean Fearainn na h-Alba a dhìon, mar a chaidh a chur an cèill anns a' Mheòrachan gu Oifigearan Cunntachail airson Pàrtean de Rianachd na h-Alba, a dh'fhoillsicheadh le Ministearan na h-Alba.

Rùn-phàirteachadh Fiosrachaidh chun an Luchd-sgrùdaidh

Mar Oifigear Cunntachail, cho fad as aithne dhomh, chan eil fiosrachadh buntainneach ri sgrùdadh air a bheil neach-sgrùdaidh Coimisean Fearainn na h-Alba aineolach. Tha mi air a h-uile ceum reusanta a ghabhail air chor 's gum bithinn fhìn eòlach air an fhiosrachadh air fad a tha buntainneach ri sgrùdadh agus gum faodainn dèanamh cinnteach gu bheil neach-sgrùdaidh Coimisean Fearainn na h-Alba eòlach air an fhiosrachadh.

Deimhinneachadh an Oifigeir Chunntachail air an Aithisg Bhliadhnail agus Cunntasan

Mar Oifigear Cunntachail, tha mi a' deimhinneachadh gu bheil an aithisg bhliadhnail agus cunntasan san fharsaingeachd cothromach, cothromaichte agus so-thuigsinn, agus tha mi gu pearsanta a' gabhail uallach airson na h-aithisg bhliadhnail agus cunntasan agus nam breithneachaidhean a tha riatanach airson deimhinneachadh gu bheil iad cothromach, cothromaichte agus so-thuigsinn.

Aithris air Riaghladh

Cùl-fhiosrachadh

Tha an Aithris air Riaghladh a' clàradh stiùbhardachd Coimisean Fearainn na h-Alba agus a' cur ris na cunntasan bliadhnail. Tha an aithris seo cuideachd a' tarraing ri chèile aithrisean agus fianais air riaghladh agus air rianachd is smachd chunnairt gus modh aithriseidh a libhrigeadh a tha co-chrochach agus co-chòrdail.

Farsaingeachd Dleastanais

Mar Oifigear Cunntachail, tha uallach orm airson siostam earbsach dhe in-smachd a chumail a tha a' toirt taic do choileanadh poileasaidhean, cuimsean is amasan na buidhne, a chaidh a chur an cèill le Ministearan na h-Alba, fhad 's a thathar a' dìon nam maoinean is stòrasan poblach air a bheil mi fhìn cunntachail gu pearsanta, ann an co-rèir ris na dleastanasan a dh'fhoillsicheadh ann am "Meòrachan an Oifigeir Chunntachail".

Ann an coileanadh mo dhleastanasan pearsanta, tha mi a' dèanamh cinnteach gu bheil a' bhuidheann a' gèilleadh ris an Leabhar-làimhe air Ionmhas Poblach na h-Alba (SPFM). Dh'fhoillsicheadh an SPFM le Ministearan na h-Alba gus stiùireadh a thoirt do Riaghaltas na h-Alba agus do bhuidhnean ceangailte eile air an làimhseachadh is aithriseadh iomchaidh airson nam maoinean poblach. Tha an leabhar-làimhe a' mìneachadh nan riatanasan reachdail, pàrlamaideach agus clèireachail, a' cur cuideim air an fheum air èifeachdas, caomhantachd agus comas, agus a' cur air adhart deagh chleachdadh agus inbhean àrda de dh'iomchaidheachd.

Frèam-obrach Riaghlaidh

Am Bòrd

Tha an Cathraiche air ceann Bòrd nan Coimiseanairean agus tha an Ceannard air ceann stiùireadh rianachd Coimisean Fearainn na h-Alba.

Air a' Bhòrd tha sianar Choimiseanairean; tha còignear dhiubh nan Coimiseanairean Fearainn agus tha aon dhiubh na Choimiseanair Tuathanachas Màil. Chaidh iad uile a chur an dreuchd le Ministearan na h-Alba.

Gheibhear barrachd fiosrachaidh air na Coimiseanairean air [duilleag 16](#).

Faic an clàr gu h-ìosal

Is e dreuchd a' Bhùird a bhith a' toirt ceannardas ro-innleachdail airson na buidhne, a' cur an cèill stiùireadh air poileasaidh, a' gabhail a-steach cruthachadh Plana Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach ri bhith air an aontachadh le Ministearan na h-Alba. Tha iad cuideachd a' marasgladh coileanadh na buidhne, agus tha an Ceannard cunntachail ris a' Bhòrd airson a' choileanadh sin.

Rè na bliadhna 2017/18, bha am Bòrd a' cur fon phrosbaig:

- cruthachadh a' chiad Phlana Ro-innleachdail agus ciad Phrògram na h-Obrach, a fhuair aonta bho Mhinistearan anns an t-Sultain 2017;
- a' dèanamh conaltradh farsaing le com-pàirtichean agus leis a' phoball, a' gabhail a-steach coinneamhan poblach cunbhalach air feadh Alba;
- a' cumail sùil air coileanadh gach ràith, a' dèiligeadh ri coileanadh a thaobh libhrigeadh, ionmhasan, cunnartan agus riaghladh;
- leasachadh agus trèanadh airson Buill a' Bhùird.

Tha am Bòrd a' faighinn taic bho Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan gus sùil a chumail air sgrùdadh chunntasan taobh a-staigh agus sgrùdadh chunntasan taobh a-muigh agus coileanadh a thaobh ionmhasan, cunnartan agus riaghladh.

Bha am Bòrd a' cur fàilte air neach-amhairc air a' Bhòrd fad sia mìosan rè na bliadhna gus taic a thoirt a thaobh iomadachd am measg buill bùird nam buidhnean poblach.

Tha am Bòrd an geall air inbhean àrda de riaghladh corporra, agus is e beachd a' Bhùird gum bi structar earbsach de riaghladh a' cruthachadh buidheann a tha soirbheachail.

Gheibhear cumhachan iomraidh a' Bhùird bho làrach-lìn a' Choimisein www.landcommission.gov.scot.

Coimiseanairean rè 2017-18:

Coimiseanair	Suidheachadh air a' Bhòrd	An làthair aig Coinneamhan Bùird 2017-18
Andrew Thin	Cathraiche	12/12
Megan MacInnes	Coimiseanair	12/12
Professor David Adams	Coimiseanair	12/12
Dr Bob McIntosh	Coimiseanair Tuathanachas Màil	11/12
Dr Sally Reynolds	Coimiseanair	11/12
Lorne MacLeod	Coimiseanair	12/12

Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan

Mar ìos-mheud, bidh am Bòrd a' cur an dreuchd co-dhiù dithis Choimiseanairean air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Leis gu bheil a' bhuidheann agus am bòrd gu math beag a thaobh meud, chaidh ball bho thaobh a-muigh a cho-thaghadh air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan a dhèanamh cinnteach gu bheil barrachd ealantas ann agus sgrùdadh èifeachdach. Choinnich a' Chomataidh seo trì tursan rè na bliadhna 2017/18. Anns an àm ri teachd, bidh a' Chomataidh seo a' coinneachadh ceithir tursan gach bliadhna, le barrachd choinneamhan ma tha seo a dhìth oirre.

Is àbhaist gum bi na sgrùdairean taobh a-muigh is taobh a-staigh an làthair aig gach coinneamh de Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Thathar a' toirt a' chothruim dhaibh a bhruidhinn gu neo-fhoirmeil ri buill na Comataidh. Is e fàth na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan sùil a chumail, agus ath-bhreithneachadh, air cunnartan, smachd agus riaghladh corporra. Bidh a' Chomataidh ag obrachadh gu neo-eisimeileach agus bidh i a' toirt cunntas don Bhòrd.

Rè 2017/18, choilean Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan trèanadh stèidhichte air an liosta-dhearbhaidh "Air Bòrd" bho Riaghaltas na h-Alba.

Gheibhear na cumhachan iomraidh airson Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan air làrach-lìn a' Choimisein www.landcommission.gov.scot.

Buill de Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan rè 2017-18:

Ball Comataidh	Suidheachadh air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan	An làthair aig Coinneamhan Comataidh 2017-18
Lorne MacLeod	Cathraiche (Coimiseanair)	3/3
Megan MacInnes	Ball (Coimiseanair)	3/3
Yvonne McIntosh*	Ball (Co-thaghte)	3/3

* Chaidh a co-thaghadh air 26 Ògmhios 2017; Tha an dreuchd cho-thaghte gu bhith a' tighinn gu crìch/ion-roghnach airson ath-ùrachadh air 26 Ògmhios 2019

Àrd-sgioba Stiùiridh 2017-18

- Hilary Pearce (Ceannard eadar-amail gu 31 Iuchar 2017; air iasad bho Riaghaltas na h-Alba)
- Hamish Trench (Ceannard is Oifigear Cunntachail bho 1 Lùnastal 2017)
- Shona Glenn (Ceann, Poileasaidh is Rannsachadh – Fearann bho 26 Ògmhios 2017)
- Sarah Allen (Ceann, Poileasaidh is Rannsachadh – Tuathanachas Màil bho 19 Ògmhios 2017)
- Posy MacRae (Ceann, Conaltradh agus Seirbheisean Corporra bho 22 Faoilleach 2018, Manaidsear Conaltraidh bho 6 Màrt 2017)

Gheibhear tuilleadh fiosrachaidh air Àrd-sgioba Stiùiridh air [duilleag 17](#).

Tha uallach air an Àrd-sgioba Stiùiridh airson libhrigeadh nan dleastanasan reachdail agus amasan ro-innleachdail aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Anns an Àrd-sgioba Stiùiridh, tha an Ceannard agus na Cinn Seirbheise. Tha an t-Àrd-sgioba Stiùiridh an geall air inbhean àrda de riaghladh corporra agus tha iad a' toirt a' cheannardais, stiùireadh ro-innleachdail agus àrainneachd smachd a tha a dhìth gus prìomh amasan Coimisean Fearainn na h-Alba a libhrigeadh.

Frèam-obrach Chunnartan agus Smachd

Feumaidh a h-uile buidheann le ùmhlachd do riatanasan Leabhar-làimhe air Ionmhas Poblach na h-Alba (SPFM) ro-innleachd rianachd chunnairt a chur an gnìomh ann an co-rèir ris an stiùireadh iomchaidh a dh'fhoillsicheadh le Ministearan na h-Alba.

Tha an dòigh-obrach airson chunnartan agus smachd stèidhichte air pròiseas leantainneach a chaidh a dhealbhadh air chor 's gum faod na prìomh chunnartan gu coileanadh poileasaidhean, cuimsean is amasan Coimisean Fearainn na h-Alba a chomharrachadh; gum faod nàdar agus farsaingeachd nan cunnartan sin a mheasadh; agus gum faod iad a bhith air am manaidsèadh le èifeachdas, caomhantachd agus comas.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' cumail Clàr-chunnairt Ro-innleachdail, a bhios a' clàradh chunnartan taobh a-staigh agus taobh a-muigh agus a bhios a' comharrachadh nan gnìomhan maothachaidh a tha a dhìth gus an coltas gun tig na cunnartan sin gu buil a lùghdachadh agus gus a' bhuidheann a thigeadh bhuapa isleachadh. Tha an Clàr-chunnairt Ro-innleachdail air ath-ùrachadh is ath-sgrùdadh gu cunbhalach mar ghnàth-chuspair air a' chlàr-ghnothaich gach cuid leis an Àrd-sgioba Stiùiridh agus le Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Bithear a' toirt gach cunnart fa leth gu sealbhadair, a bhios a' dèanamh cinnteach gun dèanar na gnìomhan maothachaidh. Bidh am Bòrd a' beachdachadh air a' Chlàr-chunnairt gach ràith.

Bha na prìomh chunnartan a chaidh a chomharrachadh rè na bliadhna stèidheachaidh gu 31 Màrt 2018 ceangailte ri cur na buidhne air bhonn agus ri cliù na buidhne. Faodar an seòrsachadh fo ceithir prìomh chinn-sgrìobhaidh.

Libhrigeadh

- Cunnart nach urrain don Choimisean an t-ealantas riatanach fhaighinn gus sàr-rannsachadh/chùmhnantan a libhrigeadh, agus mar thoradh air seo gum bi dàil no beàrn ann an libhrigeadh
- Cunnart nach urrainn don Choimisean atharrachadh a shealltainn/mheasadh an aghaidh nan toraidhean is amasan aontaichte
- Cunnart nach urrainn don Choimisean frith-ghluasad gu luath gus stòrasan freagarrach a chur gu prìomhachasan atharraichte.

Cliù

- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean air fàth is lèirsinn a chur an cèill gu soilleir
- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean air dàimhean làidir a thogail is a chumail suas le prìomh chom-pàirtichean, agus mar thoradh air seo gun tigeadh milleadh cliù
- Cunnart gu bheil easaonta bunaiteach eadar an Coimisean/na Coimiseanairean agus Ministearan na h-Alba, agus mar thoradh air seo gun tigeadh fàilneachadh dàimh
- Cunnart nach faic com-pàirtichean luach anns a' Choimisean a thaobh toirt buaidh air cleachdadh air an làr.

Gèilleadh

- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean poileasaidhean riaghlaidh chorporra, reachdail no neo-reachdail, a chur an àite no a chur an gnìomh
- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean a libhrigeadh a rèir a' bhuidheann a chaidh a riarachadh dha, agus mar thoradh air seo gu bheil fàilneachadh a thaobh cliù, rianachd agus riaghladh.

Luchd-obrach

- Cunnart gu bheil luchd-obrach neo-làthaireach air sgàth tinneis msaa, agus mar thoradh air seo gu bheil call comais ann airson eileamaidean a tha riatanach airson nan siostaman gnothachais agus libhrigeadh
- Cunnart gu bheil Prògram na h-Obrach farsaing agus dùilean nan com-pàirtichean ag adhbharachadh dìth soilleireachd no drioft bho phrìomhachasan aontaichte.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' leantainn poileasaidh Riaghaltas na h-Alba air Tèarainteachd Fiosrachaidh, agus tha Àrd-shealbhadair Cunnart Fiosrachaidh ann an àite gus cunnart fiosrachaidh a stiùireadh.

Tha na modhan-obrach airson cunnart agus smachd air an cur an gnìomh taobh a-staigh Coimisean Fearainn na h-Alba a' co-chòrdadh ris an stiùireadh anns an SPFM agus bha iad ann an àite airson na bliadhna a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2018 agus gu ruige an latha nuair a fhuair aonta airson na h-aithisg bhliadhnail agus cunntasan.

Rè na bliadhna agus gu ruige an latha nuair a fhuair na cunntasan fo-shoidhneachadh, bha na rianan riaghlaidh a leanas ann an àite:

- Poileasaidh air Brathadairean
- Poileasaidh an aghaidh Foill
- Oideachaidhean-deasg air Ionmhas

Leanaidh Coimisean Fearainn na h-Alba air lèirmheas a dhèanamh air an t-siostam in-smachd aige air chor 's gun dèanar cinnteach gum bi e a' sìor-thoirt misneachadh èifeachdach fhad 's a tha a' bhuidheann a' fàs agus a' leasachadh.

Feabhas luach

A' stèidheachadh na dòigh-obrach is nan siostaman aige, tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' leantainn nam prionnsabalan a thaobh Feabhas Luach. Mar eisimpleir, tha an Coimisean air rianan airson sheirbheisean co-roinnte a ghabhail os làimh a bheir seirbheisean corporra a tha èifeachdach is èifeachdail, a' gabhail a-steach airson 2017/18 solarachadh teicneòlas fiosrachaidh agus goireasan daonna le Riaghaltas na h-Alba agus comhairle laghail bho Neach-lagha Coimisean na Croitearachd. Ghabh an Coimisean ri Ro-innleachd Leasachaidh na Buidhne, agus fon ro-innleachd sin bithear a' dèanamh lèirmheas air solar sheirbheisean co-roinnte agus gam mion-atharrachadh tuilleadh gus feuman gnothachais agus cultar fàs-mhor a' Choimisein a choileanadh.

Modhan-obrach airson Strì eadar Com-pàirtean

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag obrachadh mhodhan-obrach, a tha teann agus uile-chùiseach, a dhèiligeadh ri strì sam bith a b' urrainear èirigh eadar com-pàirtean. Thathar a' cumail clàr chom-pàirtean, a' còmhdachadh gach cuid Coimiseanairean agus luchd-obrach, agus thèid ath-ùrachadh gach bliadhna. Faodaidh am poball an clàr a sgrùdadh, agus thathar a' foillseachadh fiosrachadh nan Coimiseanairean air làrach-lìn Coimisean Fearainn na h-Alba.

Bidh Coimiseanairean a' clàradh strì sam bith a b' urrainear èirigh aig toiseach gach coinneamh a' Choimisein agus, far a bheil e freagarrach, nì iad fhèin neo-làthaireach airson cho-dhùnidhean air cùis sam bith anns a bheil com-pàirt aca. Thathar a' clàradh nam foillseachaidhean com-pàirt seo ann an geàrr-chunntas na coinneimh.

Sgrùdadh Chunntasan Taobh a-muigh

Tha Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba air Sgrùdadh Alba a chur an dreuchd mar an neach-sgrùdaidh chunntasan bho thaobh a-muigh airson ceithir bliadhna bho 1 Giblean 2017.

Sgrùdadh Chunntasan Taobh a-staigh

Tha in-sgrùdadh na phàirt bhunaiteach den t-siostam in-smachd. Airson na bliadhna ionmhasail 2017/18, chaidh seirbheis sgrùdadh chunntasan taobh a-staigh a sholarachadh le Seirbheis In-sgrùdaidh aig Riaghaltas na h-Alba, a ghabh obair os làimh stèidhichte air anailis de na cunnartan mu choinneamh a' Choimisein. Chaidh aithisgean a dheisealachadh a' dèiligeadh ri Riaghladh agus Leantainneachd Ghnothachais, agus Mapadh Barantachaidh.

Choilean Sgrùdadh Alba lèirmheas air Buidheann-stiùiridh an In-sgrùdaidh aig Riaghaltas na h-Alba, air a bheil uallach airson seirbheisean in-sgrùdaidh a thoirt ri Coimisean Fearainn na h-Alba, ann an 2017/18. Cho-dhùin an lèirmheas gu bheil in-

a' leantainn air air duilleag 24

sgrùdadh a’ coileanadh feadhainn de na h-Inbhean airson In-sgrùdadh sa Raon Phoblach (PSIAS), ach nach eil e a’ cumail ri taobhan riatanach de na h-inbhean.

Cha d’fhuair an lèirmheas raon sam bith far am b’ urrainear co-dhùnadh bhon fhianais air cùl chùisean gun robh beachd an sgrùdaire mearachdach. Ach chomharraich e leasachaidhean a tha a dhìth gus inbhean PSIAS agus Leabhar-làimhe Riaghaltas na h-Alba air In-sgrùdadh a choileanadh.

Mar phàirt de lèirmheas nas fharsainghe de na seirbheisean taice a tha a dhìth air Coimisean Fearainn na h-Alba, tha an Coimisean air solaraidhe in-sgrùdaidh eile fhaighinn airson na bliadhna ionmhasail 2018/19.

Tha na co-dhùnaidhean bhon in-sgrùdadh gan taisbeanadh ann an aithisgean rè na bliadhna chun an Àrd-sgioba Stiùiridh agus gu Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Anns na h-aithisgean seo, bidh beachd air iomchaidheachd agus èifeachdas an t-siostaim in-smachd, còmhla ri molaidhean airson leasachaidhean.

Cho-dhùin an lèirmheas air Riaghladh agus Leantainneachd Ghnothachais gu bheil deagh smachdan aig a’ Choimisean air teachd-a-steach agus nithean a gheibhear, an leabhar-cunntais agus stòrasan ana-làthaireach. Chaidh aon mhion-leasachadh a chomharrachadh. Thugadh fa-near gun robh siostam an ionmhais aig Coimisean Fearainn na h-Alba, a chaidh a chur air bhonn mus do stèidhicheadh an Coimisean, air a leasachadh le leabhar-cunntais co-roinnte a tha ga dhèanamh comasach gum faod buidhnean eile iomlaidean fhaicinn, air stèidh leugh-a-mhàin, aig ìre àrd. An-dràsta, tha an leabhar-cunntais air a cho-roinn le Ceartas Coimhearsnachd Alba agus chan eil cunnart susbainteach ann.

Thug an lèirmheas fa-near deagh chleachdadh a thaobh chunnartan agus riaghladh, a’ gabhail a-steach cumhachan iomraidh airson na comataidh a bha soilleir anns na sgrìobhainnean agus clàr-chunnairt mionaideach, le cunnartan ceangailte ri Amasan Gnothachais a’ Choimisein. Am measg nan rointean far an robh gnìomhachd na phrìomhachas àrd, bha cur an dreuchd foirmeil an oifigeir chunntachail, far an robh feum air innleachd reachdail a bhith air a choileanadh le Riaghaltas na h-Alba ro dheireadh na Samhna 2017, agus

coileanadh Plana Leantainneachd Ghnothachais, gu bhith air a choileanadh ro dheireadh na Dùbhlachd 2017. Chaidh a h-uile gnìomhachd chomharraichte airson leasachaidh a lìbhrigeadh ro dheireadh a’ Mhàirt 2018.

Gach bliadhna, bidh an solaraidhe in-sgrùdaidh a’ foillseachadh aithisg bhliadhnail anns am bi beachd air an t-siostam in-smachd. Airson na bliadhna 2017/18, is e am beachd gu bheil barantas reusanta aig Coimisean Fearainn na h-Alba airson 2017/18. Ann an geàrr-chunntas, tha sin a’ ciallachadh gun robh "...leasachaidhean riatanach a dhìth gus iomchaidheachd agus èifeachdas nam modhan-obrach a mheudachadh. Tha laigsean anns na modhan-obrach làthaireach airson chunnartan, riaghladh agus/no smachd, ach chan eil na laigsean seo de ghnè shusbainteach..".

Tha an aithisg in-sgrùdaidh cuideachd a’ toirt fa-near gun robh "leasachadh leantainneach agus brìgheil a thaobh dòigh-obrach a’ Choimisein gu Riaghladh agus Smachd thairis air a’ bhliadhna 2017/18, a’ gabhail a-steach adhartas air na molaidhean a rinneadh mar phàirt den lèirmheas air Riaghladh".

Dàta agus Rianachd Fiosrachaidh

Tha modhan-obrach ann an àite a dhèanamh cinnteach gu bheil a’ gèilleadh ri dleastanasan dàta agus rianachd fiosrachaidh. Cha robh call dàta no briseadh dàta air a chlàradh no air aithriseadh leis a’ Choimisean rè na bliadhna. Tha an Coimisean air ceumannan a ghabhail a dhèanamh cinnteach gu bheil a’ gèilleadh ri dleastanasan GDPR. Tha Oifigeir Dìon Dàta sònraichte aig a’ Choimisean a bharrachd air Sealbhadairean Stòras Fiosrachaidh sònraichte agus Àrd-shealbhadair Cunnart Fiosrachaidh.

Tha an Coimisean ag aithneachadh cho cudromach 's a tha sìobar-sheasmhachd agus tha e ag obair còmhla ri Riaghaltas na h-Alba a dhèanamh cinnteach gu bheil na teicneòlasan didseatach againn ann an co-rèir ri Plana-ghnìomh an Raoin Phoblach airson Sìobar-sheasmhachd.

Cùisean Riaghlaidh Susbainteach

Rè 2017-18, cha robh cùisean riaghlaidh susbainteach ann ri aithriseadh.

Fòcas Airson Riaghlaidh A' Coimhead Air Adhart

A' dol air adhart, bidh na prìomh dhùbhlain riaghlaidh mu thimcheall libhrigeadh ann an co-theacsa de chliomaid ionmhasail a tha teann. Feumar:

- Prògram na h-Obrach aig Coimisean Fearainn na h-Alba a libhrigeadh
- Siostaman Fiosrachaidh agus Ionmhais a leasachadh, air chor 's gum bi iad nas freagarraich gus taic a thoirt do libhrigeadh èifeachdach is èifeachdail air na h-amasan corporra
- dèanamh cinnteach gu bheil an sgeama tiomnadh ùghdarras a' leigeil le luchd-obrach Coimisean Fearainn na h-Alba obrachadh ann an dòigh èifeachdach is èifeachdail
- leasachadh leantainneach a bhith ann air fiosrachadh rianachd coileanaidh, gu h-àraid air stiùireadh phròiseactan agus air obair-chùise a' Choimiseanair Tuathanachas Màil
- dèanamh cinnteach gu bheil na feumalachdan aig gach Coimiseanair fa leth airson leasachadh an cuid sgilean air an comharrachadh agus a' faighinn taic le prògraman trèanaidh thar a' Bhùird agus airson gach neach-dreuchd.

Barantasan Stiùiridh

Tha lèirmheas an Oifigeir Chunntachail, air èifeachdas an t-siostaim in-smachd agus nan rianan airson rianachd chunnairt, a' faighinn fiosrachadh bho:

1. Litir barantais le taic bho làn liosta-dhearbhaidh air in-smachd, aontaichte le Cinn Seirbheise, a' comharrachadh smachdan agus, far a bheil e iomchaidh, a' toirt fa-near cùisean iomagain;

2. Obair nan in-sgrùdairean, a' gabhail a-steach aithisgean rè na bliadhna chun na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan aig Coimisean Fearainn na h-Alba (a' gabhail a-steach a' bheachd aca, a tha neo-eisimeileach agus neo-phàirteach, air iomchaidheachd agus èifeachdas an t-siostaim in-smachd aig a' Choimisean, còmhla ri molaidhean airson leasachaidh);
3. Iomraidhean bho sgrùdadh chunntasan taobh a-muigh anns na h-aithisgean aca;
4. Aithisg bhliadhnail chun a' Bhùird bho Chathraiche na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan a' toirt mion-fhiosrachaidh air obair na comataidh sin rè na bliadhna;
5. Lèirmheasan gach ràith bhon Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan air clàr-chunnairt na buidhne agus air obair nan in-sgrùdairean a' measadh èifeachdas nan rianan airson rianachd chunnairt; agus
6. Litrichean barantais bho Riaghaltas na h-Alba, a tha a' solarachadh sheirbheisean co-roinnte airson ionmhas, goireasan daonna agus teicneòlas fiosrachaidh gu Coimisean Fearainn na h-Alba.

Tha Aithisg Barantais Bhliadhnail nan In-sgrùdairean a' co-dhùnadh gu bheil am frèam-obrach de smachdan a tha ann an àite a' toirt barantas reusanta a thaobh libhrigeadh èifeachdach is èifeachdail nan amasan ro-innleachdail aig a' Choimisein.

Co-dhùnadh

Stèidhichte air na bunan barantais ainmichte shuas, tha mi riaraichte gun robh smachdan riaghlaidh iomchaidh air an cur ann an àite rè na bliadhna stèidheachaidh againn 2017/18 agus gu bheil iad air obrachadh gu h-èifeachdach.

Feumar am frèam-obrach airson smachdan a leasachadh barrachd mar a tha a' bhuidheann a' fàs, air chor 's gun dèanar cinnteach gu bheil e co-rèireach agus èifeachdach. Gu sònraichte, chomharraich sinn obair a bhios a dhìth gus na siostaman airson rianachd obair-chùise a neartachadh a bharrachd air na frèaman-obrach airson phròiseactan agus rianachd coileanaidh. Bithear a' toirt na h-obrach seo air adhart ann an 2018/19, agus thathar a' planadh sgrùdaidh air na raointean seo anns a' phlana in-sgrùdaidh 2018/19.

Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach

Chaidh am fiosrachadh anns na clàran gu h-ìosal air tuarastalan agus air peinneanan a sgrùdadh le Sgrùdadh Alba. Chaidh na h-earrannan eile den Aithisg air Ìocadh ath-sgrùdadh le Sgrùdadh Alba air chor 's gun dèanar cinnteach gun robh iad co-chòrdail ris na aithrisean ionmhasail.

Poileasaidh air Ìocadh

Buill a' Bhùird

Tha sianar Choimiseanairean air Bòrd Coimisean Fearainn na h-Alba. Tha ìocadh nan Coimiseanairean ùghdarrachtaichte le Ministearan na h-Alba agus air a dhearbhadh a rèir "Poileasaidh air Pàigheadh sa Raon Phoblach airson Dreuchdan Àrda" (faic http://www.scotland.gov.uk/publications/airson_tuilleadh_fiosrachaidh). An-dràsta, chan eil dreuchdan Buill a' Bhùird ion-pheinnsean. Chaidh Buill a' Bhùird uile a chur an dreuchd bho 19 Dùbhlachd 2016. Chaidh ceathrar bhall a chur an dreuchd air cumhachan còig bliadhna, agus chaidh dithis bhall a chur an dreuchd air cumhachan ceithir bliadhna.

Luchd-obrach

Tha a h-uile neach-obrach, maireannach agus teirm-shuidhichte, air fhasadh le Coimisean Fearainn na h-Alba. Airson chumhachan pàighidh ann an 2017/18, ghabh an Coimisean ri rangachadh is poileasaidh Riaghaltas na h-Alba gus ìrean tuarastail agus lèirmheas a shocrachadh, agus chuir e roimhe gum bithear a' leantainn, le co-cheangal, a' phrìomh bharganachaidh choitchinn aig Riaghaltas na h-Alba gus tuarastal a shocrachadh. Thathar ag aithneachadh gum feum pàigheadh a bhith aig ìre a chuidicheas fastadh, glèidheadh agus brosnachadh luchd-obrach. Thathar cuideachd ag aithneachadh poileasaidhean an Riaghaltais air pàigheadh san t-Seirbheis Chatharra is san raon poblach agus gum feumar cumail ri smachdan air caiteachas poblach. Thathar a' cumail sùil air coileanadh an luchd-obrach tro shiostam measadh coileanaidh.

Ìocadh a' Bhùird

Bha ìocadh ri phàigheadh ris na Coimiseanairean ann an 2017/18 mar a leanas:

Coimiseanairean a bha ann an dreuchd rè 2017/18	£
Andrew Thin (Cathraiche)	12,144
Megan MacInnes (Coimiseanair Fearainn)	6,132*
Professor David Adams (Coimiseanair Fearainn)	4,848
Dr Bob McIntosh (Coimiseanair Tuathanachas Màil)	19,392
Dr Sally Reynolds (Coimiseanair Fearainn)	4,848
Lorne MacLeod (Coimiseanair Fearainn)	4,848

Chan eil dreuchdan Coimiseanair ion-pheinnsean.

*Tha pàigheadh airson shochairnean neo-ionmhasail de £1,284 uile gu lèir air a ghabhail a-steach anns an ìocadh shuas airson Megan MacInnes a thugadh rè na bliadhna.

Tha Cathraiche Coimisean Fearainn na h-Alba an geall ri ceithir làithean gach mìos.

Tha Coimiseanair Tuathanachas Màil an geall ri ochd làithean gach mìos.

Tha Coimiseanairean Fearainn an geall ri dà latha gach mìos.

Chaidh na Coimiseanairean uile a chur an dreuchd bho 19 Dùbhlachd 2016.

Ìocadh airson Àrd-oifigearan

Tha an earrann a leanas a' toirt fiosrachaidh air ìocadh agus com-pàirtean peinnein nan àrd-oifigearan aig Coimisean Fearainn na h-Alba 2017-18:

	Tuarastal	Sochairean peinnein	Suim iomlan
Ceannard	£000	£000	£000
Hamish Trench Ionann is làn-bhliadhna (FYE)	45-50 (65-70)	36	80-85
Hilary Pearce (Eadar-amail) Ionann is làn-bhliadhna (FYE)	25-30 (65-70)	9	35-40
Àrd-sgioba Stiùiridh	£000	£000	£000
Posy MacRae* ¹ Ionann is làn-bhliadhna (FYE)	30-35 (45-50)	13	45-50
Sarah Allen* ² Ionann is làn-bhliadhna (FYE)	25-30 (50-55)	10	35-40
Shona Glenn Ionann is làn-bhliadhna (FYE)	35-40 (45-50)	15	50-55

*¹ Ag obair 0.8 FYE   *² Ag obair 0.6 FYE

Hamish Trench, Ceannard is Oifigear Cunntachail bho 1 Lùnastal 2017.

Hilary Pearce, Ceannard eadar-amail bho 11 Samhain 2016 gu 31 Iuchar 2017.

Posy MacRae, Ceann, Conaltradh agus Seirbheisean Corporra bho 22 Faoilleach 2018
Manaidsear Conaltraidh bho 6 Màrt 2017.

Sarah Allen, Ceann, Poileasaidh is Rannsachadh – Tuathanachas Màil bho 19 Ògmhios 2017.

Shona Glenn, Ceann, Poileasaidh is Rannsachadh – Fearann bho 26 Ògmhios 2017.

Tuarastal – A' gabhail a-steach làn-thuarastal, seach-thìim agus cuibhreann sam bith eile chun na h-ìre 's gu bheil e le ùmhlachd do chisean na Rìoghachd Aonaichte. Tha an aithris seo stèidhichte air pàighidhean a rinneadh rè na bliadhna le Coimisean Fearainn na h-Alba.

Sochairean neo-ionmhasail – Cha tugadh sochairean neo-ionmhasail sam bith rè 2017/18.

Frith-bhuannachdan – Cha robh frith-bhuannachd sam bith ann rè 2017/18.

Dioladh airson call dreuchd

B' e an t-suim seo neoni airson 2017-18.

Ioma-phàighidhean

Tha dleastanas air buidhnean aithriseidh a bhith a' foillseachadh na dàimh eadar ìocadh an neach-obrach leis an tuarastal as àirde agus an ìocadh meadhanail airson luchd-obrach na buidhne.

T'airson Coimisean Fearainn na h-Alba, bha am bann ìocaidh aig an neach-obrach leis an tuarastal as àirde anns a' bhliadhna ionmhasail 2017-18 eadar £65k is £70k. Bha seo 2.42 uair as motha na an t-ìocadh meadhanail airson an luchd-obrach, a bha aig £28,033.

Ann an 2017-18, cha d'fhuair neach-obrach sam bith ìocadh nas àirde na an Ceannard. Bha ìocadh a' rainnseachadh bho £17,642 gu £51,359.

Sochairean Peinnsein

	Peinnsean tarmachte aig aois a' pheinnsein mar a bha e air 31/03/18 agus cnap-shuim a bhuineas ris		Àrdachadh fìor ann am peinnsean agus cnap-shuim a bhuineas ris aig aois a' pheinnsein		CETV aig 31/03/18	CETV aig 31/03/17	Àrdachadh fìor ann an CETV mar mhaoinichte le fastaidhear
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
	Peinnsean	Cnap-shuim	Peinnsean	Cnap-shuim			
Ceannard							
Hamish Trench	15-20	-	0-2.5	-	174	151	16
Hilary Pearce (Eadar-amail)	15-20	45-50	0-2.5	0-2.5	308	295	8
Àrd-sgioba Stiùiridh							
Posy MacRae	0-50	-	0-2.5	-	8	3	4
Sarah Allen	0-50	-	0-2.5	-	6	-	5
Shona Glenn	0-50	-	0-2.5	-	6	-	4

Peinnseanan na Seirbheis Catharra

Thathar a' toirt shochairan peinnsein tro rianan peinnsein na Seirbheis Catharra. Bho 1 Giblean 2015, chaidh sgeama peinnsein ùr airson seirbheisich chatharra a thoirt a-steach – Sgeama nan Seirbheiseach Catharra agus Eile, no **alpha**, a tha a' toirt shochairan peinnsein air stèidh cuibheasachd tuarastail, le aois a' pheinnsein gu h-àbhaisteach co-ionann ri Aois Peinnsean na Stàite airson a' bhuill (no 65 ma tha sin nas àirde). Bhon cheann-latha sin, ghabh a h-uile seirbheiseach catharra a bha ùr ann an dreuchd, agus a' mhòr-chuid dhiubhsan a bha mar-thà anns an t-seirbheis, ris an sgeama ùr **alpha**. Ron cheann-latha sin, bha seirbheisich chatharra a' gabhail pàirt ann am Prìomh Sgeama Peinnsein na Seirbheis Catharra (PCSPS). Tha ceithir roinnean ann am PCSPS: 3 a tha a' toirt shochairan air stèidh an tuarastail dheireannaich (**classic**, **premium** no **classic plus**), le aois a' pheinnsein àbhaisteach de 60; agus aon a tha a' toirt shochairan air stèidh a' chùrsa-obrach iomlan (**nuvos**), le aois a' pheinnsein àbhaisteach de 65.

Tha na rianan reachdail seo neo-mhaoinichte, le cosgais nan sochairan air a pàigheadh le suimeannan airgid a tha Pàrlamaid a' bhòtadh gach bliadhna. Tha peinnseanan a thathar a' pàigheadh fo **classic**, **premium**, **classic plus**, **nuvos** agus **alpha** air am meudachadh gach bliadhna ann an co-rèir ri reachdas air meudachadh pheinnseanan. Bha buill dhe PCSPS a bha 10 bliadhna taobh a-staigh aois a' pheinnsein àbhaisteach aca air 1 Giblean 2012 a' fantainn ann am PCSPS an dèidh 1 Giblean 2015. Bidh iadsan a bha eadar 10 bliadhnaichean agus 13 bliadhnaichean is 5 mìosan bhon aois a' pheinnsein àbhaisteach aca air 1 Giblean 2012 ag atharrachadh gu **alpha** uaireigin eadar 1 Ògmhios 2015 agus 1 Gearran 2022. Airson a h-uile buill a tha ag atharrachadh gu **alpha**, tha na sochairan PCSPS aca air am 'bancaicheadh', air alt 's gum bi iadsan le sochairan nas tràithe ann an tè de na roinnean stèidhichte air tuarastal deireannach a' faighinn nan sochairan sin stèidhichte air an tuarastal dheireannach aca nuair a dh'fhàgas iad **alpha**. (Tha na figearan peinnsein airson oifigich a' sealltainn peinnsein a choisinn iad ann am PCSPS no **alpha** – mar a tha freagarrach. Far a bheil sochairan aig an oifigeach gach cuid ann an **alpha** agus ann am PCSPS, thathar ag aithris figear a tha a' riochdachadh luach co-mheasgachta de

na sochairan aca anns an dà sgeama.) Bhon Dàmhair 2002, dh'fhaodadh buill a tha a' tighinn a-steach don sgeama a bhith a' taghadh an ullachaidh iomchaidh a thaobh peinnsein 'comharraichte mu shochairan' no 'peinnsean neach-pàirteachaidh ceannach-airgid' le cuibhreann fastaidheir (cunntas peinnsein **com-pàirteachais**).

Tha cuibhreannan an fhastaidheir ceangailte ri tuarastal agus iad aig ìre eadar 3 sa cheud agus 8.05 sa cheud de chosnadh airson peinnsein de bhuill ann an **classic** (agus an fheadhainn ann an **alpha** a bha ann an **classic** gu dìreach mus deach iad ann an **alpha**) agus eadar 4.6 sa cheud is 8.05 sa cheud do bhuill ann am **premium**, **classic plus** is **nuvos** agus airson a h-uile ball eile ann an **alpha**. Bidh sochairan ann an **classic** a' tàrmachadh aig ìre 1/80mh de chosnadh mu dheireadh airson peinnsein airson gach bliadhna de sheirbheis. Cuideachd, tha cnap-shuim a tha co-ionann ri trì bliadhna de pheinnsean an toiseach ri pàigheadh an dèidh dol air chluaineas. Airson **premium**, bidh sochairan a' tàrmachadh aig ìre 1/60mh den chosnadh mu dheireadh airson peinnsein airson gach bliadhna de sheirbheis. Neo-choltach ri **classic**, chan eil cnap-shuim fèin-ghluasadach ann. Tha **classic plus** an ìre mhath na mheasgachadh, le sochairan airson seirbheis ro 1 Dàmhair 2002 air an obrachadh a-mach ann am farsaingeachd mar a tha **classic** agus sochairan airson seirbheis bhon Dàmhair 2002 air an obrachadh a-mach mar a tha iad ann am **premium**. Ann an **nuvos**, bidh buill a' cur ri peinnsean air stèidh an tuarastail ion-pheinnsein ri linn ùine am ballrachd anns an sgeama. Aig deireadh bliadhna an sgeama (31 Màrt), tha cunntas peinnsein choisinnnte a' bhuill a' faighinn 2.3 sa cheud den chosnadh airson peinnsein aca sa bhliadhna sin den sgeama agus tha am peinnsean tàrmaichte ga àrdachadh a rèir an reachdais air àrdachadh peinnsein. Bidh sochairan ann an **alpha** a' fàs ann an car an aon dòigh ri **nuvos**, ach gu bheil ìre an tàrmachaidh aig 2.32 sa cheud. Anns gach suidheachadh, faodaidh gun cuir buill romhpa am peinnsean a thoirt suas agus cnap-shuim fhaotainn chun nan crìochan a leag Achd an Ionmhais 2004.

Tha cunntas peinnsein **com-pàirteachais** na ullachadh peinnsein do luchd-pàirteachaidh. Nì am fastaidhear cuibhreann bunaiteach eadar 8 sa cheud is 14.75 sa cheud (a rèir aois a' bhuill) ann am bathar peinnsein luchd-pàirteachaidh a thaghas am ball bho phannal sholarraichean. Cha leig an neach-

a' leantainn air air duilleag 30

obrach leas cur ris, ach nuair a chuireas iad, bheir am fastaidhear an aon rud seachad gu ìre 3 sa cheud den tuarastal ion-pheinnsean (a bharrachd air cuibhreann bunaiteach an fhastaidheir). Bidh fastaidhearan cuideachd a' cur 0.5 sa cheud a bharrachd de thuarastal ion-peinnsean gus cosgaisean a chòmhdach airson àrachas shochairan an aghaidh chunnartan, a thathar a' solarachadh bhon mheadhan (is e sin, bàs ann an seirbheis agus leigeil dreuchd seachad air sàilleibh droch shlàinte).

Is e am peinnsean tàrmaichte a chithear an seo am peinnsean air a bheil am ball airidh nuair a ruigeas iad aois a' pheinnsein, no nuair a sguireas iad de bhith nam ball den sgeama ma tha iad cheana aig aois a' pheinnsein no nas sine. Is e 60 aois a' pheinnsein airson buill ann an **classic**, **premium** agus **classic plus**, 65 airson buill ann an **nuvos** agus, airson buill ann an **alpha**, 65 no Aois Peinnsean na Stàite ma tha sin nas àirde. (Tha na figearan peinnsein a bheirear airson oifigearan a' nochdadh a' pheinnsein a chaidh a chosnadh ann am PCSPS no **alpha** – mar a tha iomchaidh. Nuair a tha sochairan aig an oifigear gach cuid ann am PCSPS agus ann an **alpha**, is e an àireamh a bheirear luach nan sochairan san dà sgeama còmhla, ach thoir fa-near gur dòcha gum biodh pàirtean den pheinnsean sin rim pàigheadh aig aois seach aois.)

Gheibhear barrachd fiosrachaidh mu ullachaidhean peinnsein na Seirbheise Catharra air an làrach-lìn www.civilservicepensionscheme.org.uk

Luach an airgid a gheibhear airson peinnsean a ghluasad (CETV)

Is e a tha ann an Luach an airgid a gheibhear airson peinnsean a ghluasad (CETV) luach aithnichte nan sochairan ann an sgeama peinnsein a tha ball air a ghleidheadh bho sgeama peinnsein suas gu àm sònraichte, agus sin air a mheasadh le clèireach-urrais. Is iad na sochairan a thèid a mheasadh sochairan tàrmaichte a' bhuill agus peinnsean sam bith aig cèile ceangailte a tha ri phàigheadh bhon sgeama. Is e a tha ann an CETV suim a thèid a phàigheadh le sgeama peinnsein (no rèiteachadh) gus sochairan peinnsein a ghleidheadh ann an sgeama peinnsein (no rèiteachadh) eile airson nuair a tha ball a' fàgail sgeama agus iad a' roghnachadh na sochairan a ghlèidh iad sa chiad sgeama a ghluasad. Tha na figearan peinnsein a tha gan sealltainn a' buntainn ri sochairan a tha an neach fa leth air a ghleidheadh mar thoradh air a' bharrachd iomlain aca san sgeama pheinnsein, chan e dìreach an t-seirbheis a nì iad mar phàirt den sgioba stiùiridh a dh'fheumar fhoillseachadh.

Am measg nam figearan, tha luach sochair peinnsein sam bith ann an sgeama (no rèiteachadh) eile a chuir am ball a-null gu ullachaidhean peinnsein na Seirbheise Catharra. Nam measg cuideachd tha sochair peinnsein sam bith a bharrachd a fhuair am ball seach gun do cheannaich e sochairan peinnsein a bharrachd air a chosgais fhèin. Tha CETVs gan obrachadh a-mach a rèir Riaghailtean Sgeamaichean Peinnsein Obrach (Luachan Cur A-null) (Atharrachadh) 2008 agus chan eil iad mothachail air lùghdachadh sam bith a th' ann aig an àm seo no a dh'fhaodadh a bhith ann san ùine air thoiseach air sochairan mar thoradh air Cìs Cuibhreann Beatha a dh'fhaodadh a bhith ri pàigheadh nuair a thèid na sochairan peinnsein a ghabhail.

Meudachadh Fìor ann an CETV

Tha seo a' sealltainn meudachadh san CETV a tha gu ìre mhòr air a mhaoineachadh leis an neach-fastaidh. Chan eil e a' gabhail a-staigh àrdachadh sa pheinnsean ri linn atmhorachd, suimeannan a chuir an neach-obrach ris (a' gabhail a-staigh luach shochairan sam bith a chaidh a ghluasad bho sgeama peinnsein no rèiteachadh eile) agus bidh e a' cleachdadh buaidhean coitcheann a' mhargaidh air luachadh airson toiseach agus deireadh na h-ùine.

Aithisg air Luchd-obrach

Cosgaisean is Àireamhan Luchd-obrach

	Luchd-obrach maireannach	Buill a' Bhùird	Eile	Iomlan 2017-18
	£000	£000	£000	£000
Tuarastalan	229	51	-	280
Cosgaisean shochairan sòisealta	23	2	-	25
Cosgaisean peinnsein eile	47	-	-	47
Fo-fhastadh thugainn agus Luchd-obrach Bhuidhnean-cosnaidh	-	-	56	56
IOMLAN	299	53	56	408

Àireamh de Luchd-obrach gu cuibheasach

Àireamh chuibheasach de dhaoine ionann is làn-ùine air am fastadh rè na bliadhna:

	Àireamh 2017-18
Àrd-stiùireadh	3
Taic Proifeiseanta, Stiùireadh agus Rianachd	4
IOMLAN	7

Tha àrd-stiùireadh a' ciallachadh buill na Sgioba Stiùiridh.

Mar a bha e air 31 Màrt 2018, bha 90 sa cheud de luchd-obrach air cunraidhean maireannach.

B' e sin 9 luchd-obrach maireannach agus 1 neach-obrach air cunradh teirm-shuidhichte.

B' e an t-suim airson caiteachas air luchd-comhairle rè 2017/18 £66k.

Cha robh rianan airson luchd-obrach bhàrr an ròla-pàighidh rè 2017/18.

Nòta air Gnè

	Fireannaich 31 Màrt 2018	Boireannaich 31 Màrt 2018
Coimiseanairean	4	2
Ceannard	1	-
Luchd-obrach	1	8

Tha an àireamh luchd-obrach a' gabhail a-steach luchd-obrach pàirt-ùine.

Tha na figearan shuas a' sealltainn nan àireamhan iomlan de luchd-obrach mar a bha iad air 31 Màrt 2018 (a' gabhail a-steach buidhnean-cosnaidh), chan ann air stèidh co-ionann is làn-ùine.

Luchd-obrach dheth tinn

Bha daoine dheth tinn sa bhliadhna gu 31 Màrt 2018 airson 31.5 làithean, sin 1.9 sa cheud de na làithean a dh'fhaodadh daoine a bhith ag obair. Tha sin coltach ri gach neach-obrach a bhith dheth tinn 3.1 làithean gu cuibheasach thar na bliadhna.

Pasganan Fàgail

Cha robh pasganan fàgail ann rè 2017/18.

Poileasaidhean air Co-ionannachd Chothroman agus Iomadachd

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' gabhail ri poileasaidhean Riaghaltas na h-Alba air co-ionannachd chothroman agus iomadachd. Tha

am poileasaidh air co-ionannachd chothroman ag ràdh gum bu chòir gum faigheadh an luchd-obrach an aon làimhseachadh, chan eil e gu diofar dè a' ghnè, an inbhe a thaobh pòsaidh, an aois, an cinneadh, an claonadh a thaobh gnè, an ciorram, an creideamh, am pàtran obrach, inbhe a thaobh fastaidh, aithneachadh gnè (tar-ghnèitheach), inbhe màthaireil no athaireil, cùram no ballrachd aonaidh-chiùird a bhiodh aca. Ann an co-rèir ri poileasaidh Riaghaltas na h-Alba, feumaidh Coimisean Fearainn na h-Alba cur ri iomadachd an luchd-obrach anns a' bhuidheann. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' gealltainn an luchd-obrach air fad a leasachadh agus a' cur luach gu deimhinneach air farsaingeachd sheallaidhean is eòlais a bheir a h-uile neach dhan obair againn. Tha rùn aig Coimisean Fearainn na h-Alba na dleastanas aige a libhrigeadh ann am modh a bhrosnaicheas co-ionannachd chothroman, aig a bheil e mar amas cur às do leth-bhreith agus do ghiùlan eile air an do chuir reachdas co-ionannachd toirmeasg.

Aithisg air Cunntachalachd Phàrlamaideach

Callaidhean is Suimeannan Sònraichte

Cha robh callaidhean is suimeannan sònraichte ann rè na bliadhna 2017-18.

Tìodhlacan agus Tabhartasan air Adhbharan Carthannais

Cha robh tìodhlacan no tabhartasan air adhbharan carthannais rè na bliadhna 2017-18.

Fèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh a tha aig astar

Tha dleastanas air Coimisean Fearainn na h-Alba aithris air fèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh far a bheil an coltas gum bithear a' tar-chur sochair eaconamach mar rèiteachadh ro iomallach gu bhith a' coileanadh a' mhìneachaidh air fèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh, fo IAS37. Chan eil gin a dh'fhèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh a tha aig astar an-dràsta.

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigear Cunntachail
4 Lùnastal 2018

Aithisg an Neach-sgrùdaidh Neo-eisimeilich

Aithisg an neach-sgrùdaidh neo-eisimeilich do bhuill Coimisean Fearainn na h-Alba, Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba agus Pàrlamaid na h-Alba.

Tha an aithisg seo dìreach do na daoine don deach a sgrìobhadh a rèir Achd an Ionmhais Phoblaich agus na Cunntachalachd (Alba) 2000 agus chan ann airson adhbhar sam bith eile. A rèir paragraf 120 de Chòd nan Cleachdaidhean Sgrùdaidh ris an do dh'aontaich Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba, tha mi a' gealltainn nach eil uallaichean agam do bhuill no oifigearan, sna dreuchdan pearsanta aca, no do dhaoine eile.

Aithisg air an sgrùdadh a rinneadh air na h-aithrisean ionmhasail

Beachd air na h-aithrisean ionmhasail

Tha mi air sgrùdadh a dhèanamh air na h-aithrisean ionmhasail ann an aithisg bhliadhnail agus cunntasan Coimisean Fearainn na h-Alba airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2018 fo Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016. Anns na h-aithrisean ionmhasail, tha Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom, Aithris air an t-Suidheachadh Ionmhasail, Aithris air Sruthan Airgid, Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean agus nòtaichean an cois nan aithrisean ionmhasail, a' gabhail a-steach geàrr-iomradh air na prìomh phoileasaidhean cunntasachd. Gus na h-aithrisean a dheisealachadh, mar fhrèam aithriseidh ionmhasail bhathar a' cleachdadh an lagha bhuntainnich agus Inbhean Eadar-nàiseanta air Aithriseadh Ionmhasail (IFRS), ris an do ghabh an t-Aonadh Eòrpach agus mar a chaidh a chur an cèill agus atharrachadh ann an Leabhar-làimhe an Rìghhaltais air Aithriseadh Ionmhasail 2017/18 (FRÉM 2017/18).

Nam bheachd-sa, tha na h-aithrisean ionmhasail an cois seo:

- a' toirt sealladh fìor is cothromach de ghnothaichean na buidhne mar a bha iad air 31 Màrt 2018 agus de chaiteachas obrachaidh lom na buidhne airson na bliadhna a chrìochnaich an uair sin, agus sin a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean bho Mhinistearan na h-Alba fon sin;
- air an ullachadh gu ceart a rèir IFRS mar a chaidh aontachadh leis an Aonadh Eòrpach, agus mar a chaidh a chur an cèill agus atharrachadh ann an FRÉM 2017/18; agus
- air an ullachadh a rèir riatanasan Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean co-cheangailte ri sin bho Mhinistearan na h-Alba.

Bun-stèidh a' Bheachd

Tha mi air sgrùdadh a dhèanamh a rèir an lagha bhuntainnich agus Inbhean Sgrùdaidh Eadar-nàiseanta a gheibhear san Rìoghachd Aonaichte (ISAs (UK)). Tha tuilleadh mìneachaidh air mo dhleastanasan fo na h-inbhean sin san earrainn den aithisg agam Dleastanasan an Neach-sgrùdaidh ann a bhith Sgrùdadh nan Aithrisean Ionmhasail. Tha mi neo-eisimeileach gun cheangal ris a' bhuidhinn seo a rèir nan riatanasan beusail a bhuineas ris na sgrùdaidhean a nì mi air aithrisean ionmhasail san RA, a' gabhail a-steach nan Inbhean Beusail do Luchd-sgrùdaidh aig Comhairle airson Aithriseadh Ionmhasail, agus tha mi air mo dhleastanasan beusail a choileanadh a rèir nan riatanasan sin. Tha mi den bheachd gun d' fhuair mi fianais sgrùdaidh gu leòr agus freagarrach gus taic a thoirt don bheachd a ghabh mi.

Co-dhùnaidhean a thaobh nan cunntasan le dùil gun cum a' bhuidheann a' dol

Chan eil dad agam ri aithris mu na cùisean a leanas, air a bheil na h-Inbhean Sgrùdaidh Eadar-nàiseanta a gheibhear san Rìoghachd Aonaichte (ISAs UK) a' cur dleastanas orm aithris:

- far am biodh cleachdadh na dùile gun cum a' bhuidheann a' dol airson aithrisean ionmhasail a dheisealachadh mì-iomchaidh; no
- far nach eil aithrisean ionmhasail na buidhne a' rùn-phàirteachadh mhì-chinntean mòra a dh'fhaodadh teagamh subsainteach a chur air comas na buidhne a bhith a' leantainn air a' cleachdadh, mar stèidh cunntaidh, dùil gun cum a' bhuidheann a' dol fad 12 mìosan a dh'fhaid bhon cheann-latha nuair a fhuair na h-aithrisean ionmhasail cead airson foillseachaidh.

Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail airson nan aithrisean ionmhasail

Mar a chaidh a mhìneachadh ann am barrachd doimhneachd san Aithris air Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail, tha an t-Oifigeir Chunntachail a' gabhail uallach airson ullachadh nan aithrisean ionmhasail agus feumaidh e a bhith riarachd gun toir iad sealladh fìor is cothromach air cùisean a rèir frèam nan aithrisean ionmhasail, agus tha uallach air cuideachd gus na modhan in-smachd a tha an t-Oifigeir Chunntachail a' meas iomchaidh a chur an sàs, a nì cinnteach gun tèid aithrisean ionmhasail ullachadh anns nach eil mì-aithris, a dh'èireas an dàrna cuid bho fhoill no mearachd.

Nuair a tha e ag ullachadh nan aithrisean ionmhasail, tha uallach air an Oifigeir Chunntachail airson measadh a dhèanamh air comas na buidhne a chumail a' dol, agus airson rùn-phàirteachadh, mar a tha iomchaidh, chùisean co-cheangailte ri cleachdadh na dùil gun cum a' bhuidheann a' dol, mura bheil sin iomchaidh.

Dleastanasan an Neach-sgrùdaidh ann a bhith Sgrùdadh nan Aithrisean Ionmhasail

'S e a tha fa-near dhomh a choileanadh, gum bi dearbhachd reusanta agam nach eil mì-aithris shusbainteach sna h-aithrisean ionmhasail, a dh'èireas an dàrna cuid bho fhoill no mearachd, agus aithisg neach-sgrùdaidh fhoillseachadh san toir mi seachad mo bheachd air na h-aithrisean ionmhasail. 'S e a th' ann an dearbhachd reusanta, dearbhachd gu math cinnteach; chan eil sin na ghealltanas, ge-tà, ma tha mì-aithris shusbainteach ann, gun toir sgrùdadh a thèid a chumail a rèir nan Inbhean Sgrùdaidh Eadar-nàiseanta (RA) an aire dha sin daonnan. Faodaidh mì-aithrisean èirigh bho fhoill no mearachdan agus tha iad air am meas subsainteach ma thathar an dùil gu reusanta gun toir iad, mar mhì-aithris fa leth no mar ghrunn dhiubh còmhla, buaidh air co-dhùnaidhean eaconamach a nì luchd-cleachdaidh stèidhichte air na h-aithrisean ionmhasail seo.

Gheibhear tuairisgeul a bharrachd air dleastanasan an neach-sgrùdaidh airson aithrisean ionmhasail a sgrùdadh air làrach-lìn Comhairle airson Aithriseadh Ionmhasail www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Tha an tuairisgeul seo mar phàirt den aithisg-sgrùdaidh agam.

Fiosrachadh eile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan

Tha an t-Oifigeir Chunntachail a' gabhail uallach airson an fhiosrachaidh eile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan. 'S e a th' anns an fhiosrachadh eile, fiosrachadh nach eil a' nochdadh sna h-aithrisean ionmhasail, a' phàirt sgrùdaichte den Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach, agus san aithisg-sgrùdaidh agam air na h-aithrisean ionmhasail sin. Chan eil mo bheachd air na h-aithrisean ionmhasail a' gabhail a-steach an fhiosrachaidh eile agus chan eil mi a' dèanamh co-dhùnadh sam bith a bheireadh dearbhachd a thaobh a leithid a dh'fhiosrachadh, ach a-mhàin a thaobh chùisean air am feum mi beachdachadh fo stiùireadh laghail bho Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba mar a tha e air a chur sìos gu soilleir nas fhaide air adhart san aithisg seo.

An lùib mo sgrùdaidh air na h-aithrisean ionmhasail, tha e mar dhleastanas orm am fiosrachadh ionmhasail agus neo-ionmhasail uile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan a leughadh, feuch an

robh nithean susbainteach san fhiosrachadh sin nach robh a' dol leis na h-aithrisean ionmhasail sgrùdaichte agus gus fiosrachadh sam bith a chomharrachadh far a bheil coltas ann gu bheil fiosrachadh ann a tha ceàrr, stèidhichte air an eòlas a fhuair mi bho bhith a' dèanamh an sgrùdaidh, no fiosrachadh nach eil ag aontachadh gu susbainteach ris an eòlas sin. Ma bheir mi aire do mhì-aithris shusbainteach no nì a tha neo-chunbhalach no neo-riaghailteach, beachdaichidh mi air a' bhuidhe a dh'fhaodadh a bhith aig sin air an aithisg agam. Chan eil dad agam ri aithris a thaobh seo.

Aithris air cho cunbhalach 's a bha am fiosrachadh air caiteachas is teachd-a-steach

Beachd air cunbhalachd

Nam bheachd-sa bha, anns gach dòigh shusbainteach, an caiteachas agus an teachd-a-steach uile a chithear sna h-aithrisean ionmhasail air an giùlain no air an cur an sàs a rèir chumhachan is stiùiridhean iomchaidh sam bith a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

Dleastanasan airson cunbhalachd

Tha dleastanas air an Oifigeir Chunntachail a dhèanamh cinnteach gu bheil cunbhalachd ga cur an sàs a thaobh caiteachas is teachd-a-steach na buidhne agus nan aithrisean orra. Tha e an urra rium beachd a ghabhail air cho cunbhalach 's a tha an caiteachas agus teachd-a-steach mar a tha iad air an aithris, ann an co-rèir ri Achd an Ionmhais Phoblaich agus na Cunntachalachd (Alba) 2000.

Aithris air riatanasan eile

Beachd air cùisean eile a tha fo òrdugh Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba

Nam bheachd-sa, chaidh a' phàirt den Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach a bhios ga sgrùdadh ullachadh gu ceart a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd.

Nam bheachd-sa, stèidhichte air an obair a rinn mi san sgrùdadh:

- tha am fiosrachadh a chaidh a thoirt seachad san Aithisg Coileanaidh airson na bliadhna ionmhais dha bheilear a' deasachadh nan aithrisean ionmhasail ann an co-rèir ris na h-aithrisean ionmhasail agus chaidh an aithisg sin ullachadh a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd; agus
- tha am fiosrachadh a chaidh a thoirt seachad san Aithris air Riaghladh airson na bliadhna ionmhais dha bheilear a' deasachadh nan aithrisean ionmhasail ann an co-rèir ris na h-aithrisean ionmhasail agus chaidh an aithisg sin ullachadh a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd.

Cùisean air am feum mi aithris a dhèanamh mura tachair iad

Tha dleastanas orm, le Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba, aithris a dhèanamh dhuibh ma tha mi den bheachd:

- nach deach clàran cunntasachd iomchaidh a chumail; no
- nach eil na h-aithrisean ionmhasail agus a' phàirt den Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach a bhios ga sgrùdadh ag aontachadh leis na clàran cunntasachd; no
- nach d' fhuair mi am fiosrachadh is na mìneachaidhean uile a dh'fheumas mi airson an sgrùdaidh.

Chan eil dad agam ri aithris mu na cùisean seo.

Maggie Bruce.

Maggie Bruce
Àrd-mhanaidsear Sgrùdaidh
Sgrùdadh Alba
Rùm F03, Ciad Ùrlar
The Green House
Pàirc Ghnothachais Beechwood a Tuath
Inbhir Nis, IV2 3BL

4 Sultain 2018

Aithrisean Ionmhasail

Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2018

	Nòta	£000
Cosgaisean Luchd-obrach	2	408
Caiteachas Obrachaidh Eile	3	497
Caiteachas Obrachaidh Iomlan		905
Caiteachas Obrachaidh Lom		905

Tha na nòtaichean air **duilleagan 40 gu 46** mar phàirt de na cunntasan seo.

Aithris air Suidheachadh Ionmhasail

Mar a bha e air 31 Màrt 2018

	Nòta	£000
So-mhaoinean làithreach		
Airgead is nithean co-ionann	4	133
So-mhaoinean làithreach iomlan		133
So-mhaoinean iomlan		133
Fèicheanasan Làithreach		
Malairt is nithean eile a phàighear	5	123
Fèicheanasan làithreach iomlan		123
Thoir fèicheanasan làithreach air falbh bho na so-mhaoinean làithreach		10
Thoir fèicheanasan làithreach air falbh bho na so-mhaoinean làithreach iomlan		10
Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean		
Cùl-stòr Coitcheann		10

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigear Cunntachail
4 Sultain 2018

Thug an t-Oifigear Cunntachail aonta seachad airson foillseachadh nan aithrisean ionmhasail seo air 4 Sultain 2018.

Tha na cunntasan seo a' dèiligeadh ri tachartasan a-mhàin gu ruige a' cheann-latha nuair a chaidh aonta a thoirt seachad airson foillseachadh.

Tha na nòtaichean air **duilleagan 40 gu 46** mar phàirt de na cunntasan seo.

Aithris air Sruthan Airgid

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2018

	Nòta	£000
Sruthan airgid bho ghnìomhan obrachaidh		
Caiteachas Obrachaidh Lom		(905)
Glusadan ann an calpa obrach		
Àrdachadh (ìsleachadh) air malairt is nithean eile a phàighear is ullachaidhean	5	123
Sruth-airgid iomlan bho ghnìomhachdan obrachaidh		(782)
Sruthan-airgid a-mach nan iomlan		(782)
Sruthan-airgid bho ghnìomhachdan maoinachaidh		
Tabhartas gus Cuideachadh		915
(Lùghdachadh)/Meudachadh lom ann an airgead is suimeannan co-ionann ri airgead	133	
Airgead is suimeannan co-ionann aig toiseach an ama	4	-
Airgead is suimeannan co-ionann aig deireadh an ama	4	133

Tha na nòtaichean air **duilleagan 40 gu 46** mar phàirt de na cunntasan seo.

Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2018

Cùl-stòr Coitcheann	£000
Cothromachadh air 1 Giblean	-
Tabhartas gus Cuideachadh	915
	915
Caitachas Uile-chùiseach Lom airson na bliadhna	(905)
Cothromachadh air 31 Màrt	10

Tha na nòtaichean air **duilleagan 40 gu 46** mar phàirt de na cunntasan seo.

Nòtaichean an cois nan Cunntasan

1 Aithris air poileasaidhean cunntasachd

Chaidh na h-aithrisean ionmhais ullachadh a rèir Leabhar-làimhe an Riaghaltais air Aithriseadh Ionmhasail (FReM), a dh'fhoillsicheadh le Roinn Ionmhais na Banrigh, agus a rèir an Stiùiridh air Cunntasan (**duilleag 47**) a dh'fhoillsicheadh le Ministearan na h-Alba.

Tha an Leabhar-làimhe (FReM) a' cur an cèill cruth nan cunntasan bliadhnail. Tha Tabhartas agus Cuideachadh ga thoirt a-steach sa Chùl-stòr Choitcheann anns an Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean seach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom. Tha an caiteachas is an teachd-a-steach eile gu lèir ga thoirt anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom.

Tha na cleachdaidhean cunntasachd san Leabhar-làimhe (FReM) a' cur an gnìomh Inbhean Eadar-nàiseanta air Aithriseadh Ionmhasail (IFRS), mar a chaidh an atharrachadh no am mìneachadh do suidheachadh an raoin phoblaich.

Far a bheil an Leabhar-làimhe (FReM) a' ceadachadh roghainn a thaobh poileasaidh cunntasachd, thathar a' taghadh a' phoileasaidh a b' fheàrr nar beachd mar am fear as freagarraiche do shuidheachadh sònraichte Coimisean Fearainn na h-Alba gus sealladh a thoirt a tha fìor is ceart.

Tha na poileasaidhean sònraichte a ghabh Coimisean Fearainn na h-Alba air am mìneachadh gu h-ìseal. Chaidh an cur an gnìomh gu seasmhach ann a bhith a' dèiligeadh ri nithean a bhuineas, nar beachd, ris na cunntasan.

Chaidh na h-aithrisean ionmhais anns an aithisg seo ullachadh le dùil gun cùm a' bhuidheann a' dol, oir tha an t-Oifigear Cunntachail den bheachd gu bheil gu leòr ghoireasan aig Coimisean Fearainn na h-Alba gus cumail ag obrachadh cho fad 's a chithear air adhart.

1.1 Am Modh Cunntasachd

Chaidh na cunntasan seo ullachadh a rèir modh na cosgais eachdraidheil, air atharrachadh gus cunntas a thoirt air an ath-luachadh air seilbh, uidheam is acfhainn agus air so-mhaoin do-bheantainn. Thathar a' dèanamh ath-luachaidhean gach bliadhna, air chor 's gum bi stuth a' nochdadh anns an Aithris air an t-Suidheachadh Ionmhasail aig luach cothromach.

1.2 So-mhaoin do-bheantainn

Thathar ag aithneachadh caiteachas co-cheangailte ri bathar-bog teicneòlas fiosrachaidh agus ri leasachaidhean bathair-bhog ma tha an so-mhaoin a' cosg co-dhiù £5,000 no ma thathar ga mheas mar phàirt de pasgan so-mhaoinean a tha uile ceangailte ri chèile le cosg nas motha na £5,000. Chan eilear ag aithneachadh cosgaisean stiùireadh phròiseactan airson bathar-bog coitcheann. Tha so-mhaoinean uile air an ath-luachadh gach bliadhna a' cleachdadh a' chlàir-phrìsean iomchaidh airson luchd-dèanaimh (PPI) a dh'fhoillsichear le Oifis na Staitisg Nàiseanta. Chan eil so-mhaoinean do-bheantainn sam bith aig Coimisean Fearainn na h-Alba a dh'fheumar aithneachadh taobh a-staigh na bliadhna ionmhasail seo.

1.3 Seilbh, uidheam is acfhainn

Thathar ag aithneachadh caiteachais air ath-uidheamachadh oifise, àirneis is goireasan oifise, uidheaman-oifise, agus uidheaman is bun-structar teicneòlas fiosrachaidh ma tha an so-mhaoin luach co-dhiù £5,000. Thathar ag aithneachadh so-mhaoinean fa leth a chosg nas lugha na £5,000 mar phàirt de phasgan ma tha a' chosgais iomlan nas motha na £5,000. Chan eilear ag aithneachadh cosgaisean stiùireadh phròiseactan airson teicneòlas fiosrachadh coitcheann. Thathar a' clàradh nan so-mhaoinean aig cosgais agus thathar gan ath-aithneachadh aig an luach làithreach gach bliadhna a' cleachdadh a' chlàir-phrìsean iomchaidh airson luchd-dèanaimh (PPI) a dh'fhoillsichear le Oifis na Staitisg Nàiseanta. Chan eil a leithid dhe so-mhaoinean aig Coimisean Fearainn na h-Alba a dh'fheumar aithneachadh taobh a-staigh na bliadhna ionmhasail seo.

1.4 Ìsleachadh luach

Tha luach stòrasan ana-làthaireach air isleachadh gach bliadhna. Tha ìsleachadh luach agus luach-chrìonadh gan cur ris na cunntasan air stèidh loidhne dhìreach gus cosgaisean no luachadh nan stòrasan ana-làithreach a chur às, ach luach iarmadach sam bith, thairis air a' bheatha fheumail aca mar a leanas:

Seilbh, uidheam is acfhainn:

Àirneis is goireasan oifise:

- Ath-uidheamachadh oifise 10 bliadhna
- Àirneis 10 bliadhna
- Uidheaman-oifise 5 bliadhna

Teicneòlas fiosrachaidh:

- Uidheaman teicneòlas fiosrachaidh 3 bliadhna
- Bun-structar teicneòlas fiosrachaidh 3 bliadhnaichean

So-mhaoinean do-bheantainn:

- Ceadan bathair-bhog 3 bliadhna
- Bathar-bog agus làrach-lìn a chaidh a leasachadh 3 bliadhna

Thathar a' cur às na cunntasan ath-uidheamachadh is àirneis oifise thairis air beatha iarmadach na gabhalach (ceann-latha a' chiad bhriseadh anns a' ghabhail) ma tha sin fo 10 bliadhnaichean. Thathar a' cur às na cunntasan bathar-bog teicneòlas fiosrachaidh, a' gabhail a-steach bathar-bog a chaidh a leasachadh, thairis air a' bheatha ris a bheil dùil ma tha sin nas lugha na trì bliadhnaichean. Thathar ag ath-sgrùdadh na beatha feumail measraichte agus nan luachan iarmadach gach bliadhna.

1.5 Cìs Luach a Bharrachd

Tha VAT nach fhaighear air ais ga chur ris na cosgaisean buntainneach agus ga chur mar chis ris an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom san ùine san do dh'èirich e.

1.6 Buannachdan Luchd-obrach

Buannachdan Luchd-obrach anns an Ùine Ghoirid

Tha tuarastalan is pàighidhean ceangailte ri fastadh gan aithnicheadh anns a' bhliadhna sam faighear an t-seirbheis bho luchd-obrach. Aithnichear na chosgais làithean-saora bliadhnail agus an airidheachd a gheibhear le bhith ag obair uairean sùbailte a thathar a' cosnadh gun a bhith gan gabhail le luchd-obrach aig deireadh na bliadhna chun na h-ìre gu bheil cead aig luchd-obrach fòrladh a thoirt air adhart a-steach don bhliadhna an dèidh làimhe. Thathar ag aithneachadh fèicheanas agus cosgais gach cuid airson fòrladh a fhuair a' chompanaidh ach nach deach a chleachdadh agus airson nam balansan fòrlaidh mar bha iad air 31 Màrt a tha acasan aig a bheil uairean sùbailte, ann an co-rèir ris a' phoileasaidh air a chùlaibh. Tha na cosgaisean seo a' nochdadh anns an Aithris air Tuarastalan is Luchd-obrach.

1.7 Cosgaisean Pheinnseanan

Buinidh na cosgaisean pheinnseanan, a tha gan ainmeachadh ann an cunntasan Coimisean Fearainn na h-Alba, ris an ùine sam faigh an Coimisean buannachd bho sheirbheisean an neach-obrach. Tha seo a' gabhail a-steach suimeannan gan còmhachadh leis na h-ullachaidhean ann am Prìomh Sgeama Peinnsein na Seirbheis Catharra (PCSPS), sgeama shochairan socraichte, a tha gam pàigheadh le Riaghaltas na h-Alba don sgeama PCSPS a rèir nuair a tha suimeannan gan clàradh. Tha fèicheanas gus sochairan a phàigheadh anns an ùine ri teachd na chis air PCSPS.

1.8 Nithean a Gheibhear ann am Malairt

Tha a h-uile suim shusbainteach a bha ri pàigheadh aig 31 Màrt 2018 ga toirt a-steach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom; chan eil e gu diofar cuin a fhuair a' chompanaidh na pàighidhean fhèin.

1.9 Nithean ri Phàigheadh ann am Malairt

Tha a h-uile suim shusbainteach a bha ri pàigheadh aig 31 Màrt 2018 ga toirt a-steach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom; chan eil e gu diofar cuin a rinneadh na pàighidhean fhèin.

1.10 Airgead agus Suimeannan co-ionann ri airgead

Anns an aithris air an t-suidheachadh ionmhasail, tha airgead agus suimeannan co-ionann ri airgead a' gabhail a-steach airgead a tha sa bhanca agus airgead ri làimh.

1.11 Tabhartas gus Cuideachadh

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' faighinn Tabhartais gus Cuideachadh gus an caiteachas lom aige a mhaoineachadh. Tha Tabhartas gus Cuideachadh ga chur mar chreideas ris a' Chùl-stor Choitcheann san ùine san d'fhuaireadh e. Tha cosgais lom Coimisean Fearainn na h-Alba ga chur mar chis air a' mhaoin seo.

1.12 Gabhail ri Inbhean Ùra is Ùraichte

Aig a' cheann-latha a fhuair na h-aithrisean ionmhais seo aonta, bha na cùisean a leanas ann, a tha co-cheangailte ri Inbhean Cunntaidh ach nach robh ann an èifeachd, airson Coimisean Fearainn na h-Alba:

- IAS 7 Aithris air sruthan airgid (lomairt rùn-phàirteachaidh) – bha seo ann an èifeachd airson amannan aithriseidh a' tòiseachadh air no an dèidh 1 Faoilleach 2017. Tha sinn air lèirmheas a dhèanamh air, agus chaidh a mheasadh nach robh atharrachaidhean a dhìth do rùn-phàirteachadh an-dràsta.
- IAS 12 Cìsean teachd-a-steach (Aithneachadh air cìsean dàilichte airson challaidhean nach deach a coileanadh fhathast). Bha seo ann an èifeachd airson amannan aithriseidh air no an dèidh 1 Faoilleach 2017. Chan eil so-mhaoinean aig Coimisean Fearainn na h-Alba airson chìsean dàilichte agus, mar sin, chan eil seo buntainneach.
- IFRS 9, Ionnsramaidean Ionmhasail (2014) (ann an èifeachd 1 Faoilleach 2018). Chan eil Coimisean Fearainn na h-Alba an dùil gum bi buaidh shusbainteach bhon Inbhe, nuair a thathar a' gabhail os làimh còmhla ris a' Mhineachadh, air aithrisean ionmhasail Coimisean Fearainn na h-Alba anns na h-amannan air thoiseach.
- IFRS 15 Teachd-a-steach bho chùmhntan le luchd-ceannaich – ann an èifeachd airson amannan cunntaidh a' tòiseachadh air no an dèidh 1 Faoilleach 2018. Chan eil Coimisean Fearainn na h-Alba a' cruthachadh teachd-a-steach bho chùmhntan no luchd-ceannaich agus, mar sin, chan eil seo buntainneach.

- IFRS 16 Gabhalaichean – ann an èifeachd airson amannan cunntasachd air no an dèidh 1 Faoilleach 2019. Tha an inbhe seo a' mineachadh mar a bhios fiosrachadh air gabhalaichean air aithneachadh, air a mheasadh agus air a rùn-phàirteachadh. Gheibhear mion-fiosrachadh air mar a bhios seo ga chur an sàs agus a rùn-phàirteachadh ann am FreM, agus nithear measadh iomlan aig an àm sin.

1.13 Breithean Cudromach air Cunntasachd agus Prìomh Fhreumhan co-cheangailte ri Tuairmsean

Ann an cur an sàs poileasaidhean cunntasachd Coimisean Fearainn na h-Alba air a bheil iomradh ann an Nòta 1, feumaidh an t-Oifigear Cunntachail breithean, measaidhean agus ro-bheachdan a dhèanamh mun ìre de so-mhaoinean is fèicheanasan bho fhreumhan eile nach eil follaiseach sa bhad. Tha na measaidhean agus na ro-bheachdan nan lùib stèidhichte air fiosrachadh eachdraidheil agus nithean eile a thathar a' meas buntainneach. Faodaidh na toraidhean fhèin a bhith diofraichte bho na measaidhean seo. Tha na measaidhean agus na ro-bheachdan nan lùib gan ath-bhreithneachadh gu leanmhainneach.

Tha atharrachaidhean air measaidhean cunntasachd gan aithneachadh anns an ùine nuair a nithear ath-bhreithneachadh air a' mheasadh, ma bhios an t-atharrachadh a' bualadh air an ùine sin a-mhàin, no ann an àm an ath-bhreithneachaidh agus san ùine air thoiseach ma bhios an t-ath-bhreithneachadh a' bualadh air an ùine an-dràsta agus air thoiseach le chèile. Chan eil an t-Oifigear Cunntachail den bheachd gu bheil breith cudromach ann, no freumhan co-cheangailte ri mì-chinnt air measadh, a dh'fheumar nochdadh seach na poileasaidhean gu h-àrd a chur an gnìomh.

1.14 Gabhalaichean

Far a bheil a' chuid as motha de na cunnartan is duaisean co-cheangailte ri sealbhadaireachd a' fantainn ris an neach-gabhail-màil, tha gabhalaichean air an comharrachadh mar ghabhalaichean obrachaidh. Thathar ag aithneachadh phàighidhean airson ghabhalaichean obrachaidh anns an aithris air caiteachas uile-chùiseach lom air stèidh loidhne dhìreach thairis air ùine na gabhalach.

2 Cosgaisean Luchd-obrach

	Luchd-obrach maireannach	Buill a' Bhùird	Eile	Iomlan 2017-18
	£000	£000	£000	£000
Tuarastalan	229	51	-	280
Cosgaisean shochairan sòisealta	23	2	-	25
Cosgaisean peinnsein eile	47	-	-	47
Fo-fhastadh thugainn agus Luchd-obrach Bhuidhnean-cosnaidh	-	-	56	56
IOMLAN	299	53	56	408

3 Caiteachas Obrachaidh Eile

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2018:

	£000
Cosgaisean àite-còmhnaidh	34
Rannsachadh	156
Luchd-comhairle	66
Siostam fiosrachaidh is tele-chonaltradh	18
Trèanadh	17
Coinneamhan poblach agus cosgaisean cho-labhairtean	27
Siubhal is lòn – Coimiseanairean	24
Siubhal is lòn – luchd-obrach	23
Brosnachadh agus Foillseachadh	29
Goireasan daonna - seirbheisean co-roinnte	12
Teicneòlas fiosrachaidh - seirbheisean co-roinnte	5
Cosgaisean laghail	18
Pàigheadh Luchd-sgrùdaidh taobh a-muigh	25
Pàigheadh Luchd-sgrùdaidh taobh a-staigh	23
Cosgaisean ruithe eile	40
Iomlan airson caiteachas obrachaidh eile	497

4 Airgead is nithean co-ionann

Airgead is nithean co-ionann (2018):

	£000
Cothromachadh aig 1 Giblean 2017	-
An t-atharrachadh lom ann an suimeannan airgid is suimeannan co-ionann ri airgead	133
Cothromachadh aig 31 Màrt 2018	133
B' iad na suimeannan a leanas a bh' againn air 31 Màrt 2017 le Seirbheis Banca an Rìaghaltais is airgead làimhe.	133
Cothromachadh aig 31 Màrt 2018	133

5 Malairt is nithean eile a phàighear

Suimeannan a tha rim pàigheadh taobh a-staigh bliadhna (2018):

	£000
Nithean Cruinnichte	113
Cìsean eile is sochairean sòisealta	10
IOMLAN	123

6 Geallaidhean a thaobh Teachd-a-steach

Cùmhnanntan tòisichte ann an 2017-18 a bhios a' leantainn orra gu 2018-19 agus a tha rim pàigheadh taobh a-staigh an ath 12 mìosan:

Pròiseact	£000
Cùmhnannt airson rannsachaidh air Cruth-atharrachadh Didseatach	3
Cùmhnannt airson rannsachaidh air Cìs air Luach an Fhearainn	21
Cruthachadh Film Adhartachaidh	3
Taic airson Conaltraidh	21

7 Tar-ghnìomhan le pàrtaidhean ceangailte

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba na Bhuidheann Phoblach Neo-roinneil (NDPB) le taic bho Riaghaltas na h-Alba agus tha e a' meas gu bheil na buidhnean a leanas nam pàrtaidhean ceangailte:

Bha tar-ghnìomhan nach bu bheag eadar Buidheann-stiùiridh na h-Àrainneachd is Coilltearachd aig Riaghaltas na h-Alba (an Roinn Sponsair againn) agus Coimisean Fearainn na h-Alba rè na bliadhna. Bha tar-ghnìomhan ionmhais leis a' Bhuidheann-stiùiridh air a dèanamh suas de Thabhartas-gus-Cuideachadh, mar a thathar a' nochdadh anns an Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean. A bharrachd air sin, chaidh suim nach bu bheag a phàigheadh ri Riaghaltas na h-Alba airson solarachadh àite-fuirich, Seirbheis In-sgrùdaidh, goireasan daonna, teicneòlas fiosrachaidh agus airson sheirbheisean neach-obrach a bha air iasad.

Thòisich Ùghdarras Pàirc Nàiseanta a' Mhonaidh Ruaidh air seirbheisean airson goireasan daonna a sholarachadh don Choimisean bhon Fhaoilleach 2018, rè ùine stèidheachaidh, mus do thòisich an làn sheirbheis obrachaidh air 1 Giblean 2018.

Rè na bliadhna, cha do rinneadh tar-ghnìomhan le pàrtaidhean ceangailte le buill a' Choimisein no le prìomh luchd-obrach stiùiridh.

8 Ionnsramaidean Ionmhasail

Ri linn an t-seòrsa obrach a tha aig Coimisean Fearainn na h-Alba agus an dòigh sa bheilear a' maoineachadh roinnean an Riaghaltais, cha robh an aon ìre de chunnart ionmhasail ann do Choimisean Fearainn na h-Alba 's a bhiodh do bhuidhnean gnothachais. Chan eil iasadan aig Coimisean Fearainn na h-Alba, agus tha earbsa aige air tabhartasan bho Riaghaltas na h-Alba airson nan riatanasan airgid aige. Mar sin, chan eil cunnart mòr ann gum bi gainnead airgid aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil èarlais shusbainteach aige, agus tha na so-mhaoinean is fèicheanasan uile aige air an cumail ann an sterling agus, mar sin, chan eil ìre an rèidh no ìre an ruith-airgid nan cunnart dha.

Thathar ag aithneachadh so-mhaoinean ionmhasail air an Aithris air Suidheachadh Ionmhasail nuair a thig Coimisean Fearainn na h-Alba gu bhith na phàrtaidh do chumhachan cunradail na h-ionnsramaidean ionmhasail no, airson nithean a gheibhear ann am malairt, nuair a tha na nithean no seirbheisean air an libhrigeadh. Tha so-mhaoinean ionmhasail air an dì-aithneachadh nuair a tha na còraichean cunradail gan cur às no nuair a chaidh an so-mhaoin a thar-chur. Chan eil so-mhaoinean eile seach nithean a gheibhear ann am malairt aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil riadh air nithean a gheibhear ann am malairt agus tha iad a' nochdadh aig an luach ainmeach, an dèidh solar airson damaiste fhàgail às.

Thathar ag aithneachadh fèicheanasan ionmhasail air an Aithris air Suidheachadh Ionmhasail nuair a thig Coimisean Fearainn na h-Alba gu bhith na phàrtaidh do chumhachan cunradail na h-ionnsramaidean ionmhasail no, airson nithean ri phàigheadh ann am malairt, nuair a gheibhear na nithean no seirbheisean. Tha fèicheanasan ionmhasail air an dì-aithneachadh nuair a tha am fèicheanas air a choileanadh, is e sin, nuair a tha am fèicheanas air a phàigheadh no air a chur às. Chan eil fèicheanasan eile seach nithean ri phàigheadh ann am malairt aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil riadh air nithean ri phàigheadh ann am malairt, agus tha iad a' nochdadh aig an luach ainmeach.

9 Gealltanasan fo ghabhalaichean

Tha an t-iomlan airson phàighidhean gabhalach san àm ri teachd ri fhaicinn sa chlàr gu h-ìosal airson gach fear de na h-amannan obrachaidh. Tha fèicheanasan fo ghabhalaichean obrachaidh bho 31 Màrt 2018 air an dèanamh suas de:

Togalaichean	£000
Gun a bhith nas fhaide na aon bhliadhna	34
Nas fhaide na aon bhliadhna agus gun a bhith nas fhaide na còig bliadhna	34
Nas fhaide na còig bliadhna	-

Tha gabhail aig Coimisean Fearainn na h-Alba air Taigh Longman gu ruige 2020.

10 Tachartasan an dèidh làimhe

Chan eil na h-aithrisean ionmhais is nòtaichean a' dèiligeadh ri tachartasan a' gabhail àite an dèidh a' cheann-latha nuair a chaidh aonta a thoirt seachad airson foillseachadh. Far an robh tachartasan a' gabhail àite ron latha seo a' toirt fiosrachaidh mu dheidhinn chùisean mar a bha iad air 31 Màrt 2018, chaidh na figearan anns na h-aithrisean ionmhais agus nòtaichean atharrachadh anns gach seagh bunaiteach gus buaidh an fhiosrachaidh seo a shealltainn.

Stiùireadh air Cunntasan

Scottish Government
Riaghaltas na h-Alba
gov.scot

STIÙIREADH GU COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA BHO MHINISTEARAN NA H-ALBA

1. Tha Ministearan na h-Alba, ann an co-rèir ri Earrann 19 de dh'Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016, a' toirt seachad le seo an stiùireadh a leanas.
2. Biodh an aithris chunntasan airson na bliadhna ionmhasail a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2018, agus airson nam bliadhnaichean leantainneach, a' gèilleadh ris na prionnsabalan cunntaidh agus feumalachdan rùn-phàirteachaidh anns an eagraan de Leabhar-làimhe an Riaghaltais air Aithriseadh Ionmhasail (FreM) a tha an gnìomh airson na bliadhna ris an deach an aithris chunntasan a dheisealachadh.
3. Biodh na cunntasan air an deisealachadh air chor 's gun toir iad sealladh fìor agus cothromach den teachd-a-steach is caiteachas is sruthan-airgid airson na bliadhna ionmhasail, agus de chor a' ghnòthaich mar a bha e air ceann na bliadhna ionmhasail.
4. Biodh an stiùireadh seo air mhac-samhlachadh mar eàrr-ràdh ris an aithris chunntasan.

10 Cèitean 2018